

[Prosinec 1982]

O B S A H

Eda Kriseová	/ Vánoční	[1-2]
Milan Uhde	/ Kurs pro současníky	[3-7]
Ivan Klíma	/ Sloves	
George Orwell	/ Politika a angličtina	[8-20]
Karel Pecka	/ Poslední Stísko pana Žorže	[21-36]
Milan Jungmann	/ Zcela nepodařená angažovanost	[39-41]
/ko/	/ Literárněvědné konference	[42-43]
Luďvík Vaculík	/ Prosinec	[44-46]

V Á H O Č N I

Co asi jsi a se koho jsi přišel?
Anděl, co dávno tloukl křídly
a já neotvřela.

Myslela jsem si: noční učra
a bála se, že utonu hned napoprve,
utopené bílé mase rybí,
duše splaškají
a děti jsou moc sušé.
Ale pak jsem neumřela.

Jdou,
krásné malé smrti
jedna za druhou.

Po visuté lávce vede nes
andělíček strážník
a posílá mně spátky,
vždycky včas a od posledních dveří.
Ká hodinky Quartz
s nemýlí se nikdy.

Je čert.
Čert oráč pole obraz
a půdu te tak bolí,
že se uš celá ze dna orosí.

V hlubokých nocích nekonečných,
sní o černosti, nepřipoutanosti k pluhu
být k ničemu a ničím:
pýr, bodlák, růžová tráva v sítí.

Chce nebýt.

Sartíčky holčičky stejně jdou
jedna za druhou.

Je chaurivo, tří se,
něco v nás, každé odjinud u jiné
jde napříč k sobě,
sráží se v hrom.

Anebo anděl?

Srší z konečků všech protů
a z těla vychází juk záře.
V hlubokých nocích nekonečných,
sní půda o plodnosti,
být k něčemu a něčím.

Lam se podějou
světlo a sršení,

výkřik a hrom.

Pominou, zmizí.

Jdou.

Sartíčky svíčičky věnočně plýnou
v korábech z ořechů,
jdou a jdou,
jedna za druhou.

Kurs pro současníky

Není mi známo, jak se přihodilo, že se stal asistentem na brněnské filozofické fakultě. Snad se o to zasloužili přátelé, kteří rozpoznali jeho talent a vzdělání. Prý nad ním po celá padacata léta drželi ochrannou ruku. Estetický seminář, jehož knihovnu spravoval, byl jekoucí exteriorelní půdou. Půjčovaly se tam knihy, které tehdy nebyly v katalosích, a pokud byly, musel knihovník předatírat, že nejsou. Do té knihovny jsem poprvé přišel na podzim před sedmdvaceti lety. Na přednášce se ukázalo, že jsem nečetl raného Erenburga. Ani Lazika Rojtěvance, ani Lásky Jeanny Neuillové. Zadíval se oknem a řekl: "Tak se u mne stavte."

Knihovna byla clouhá úská místnost, po obou stěnách až ke stropu regály s knihami. Také na zemi knihy. Až po kolena, místy i výš. Mezi hromadami stereička, takže se dalo projít ke stolu. Kluvil se mnou a díval se přitom jinam. Tak to zíval ve svýku. Láska Jeanny Neuillové se nezajaly. Zřejmě ani nepředpokládal, že se najdou. Sáhl třikrát do hromad. Bezvýsledně. Strašně zaklel a sáhl po čtvrté. V ruce držel Bretonovy Spojité nádoby. "Znáte?" Zavrtěl jsem hlavou. "Člověče, to musíte. Pak si přijďte pro Erenburga." Klamal jsem se v duchu i doslova a poroučel se. "Moment," zařval. "Máte kus hadru papíru?" Ano, přesně tak: kus hadru papíru. Klamal jsem. Popadl popsaný blok, utrhli roštek obálky, napsal na něj mé jméno, titul knihy, datum, podepsal se a hodil to na zem. Pochopil jsem, že se pokouší vzbudit dojem, jako by vedl kartotéku výpůjček. Vyprávělo se o obrovských částkách, které při kontrolách knihovny pravidelně platíval za nevrácené knihy. Bylo to pravda. Edyž se později přesvědčil, že knihy vracím, přestal přede mnou tu hru hrát a zahrával mě fantastickými svazky. Nikdy nečíni, pro které jsem si příšel. Ty objevil později, aneto všebe ne.

Přednášel stejnou metodou. Hledanáka se jmenovala levá avantgarde a měla tu vnitřní světlost, že si ji v systému povinných lekcí mohli zapisovat a taky zapisovali i ti, kteří ji neměli předepsanou. Švoden promluvil o pojmu modernosti, definoval, co rozumí avantgardou vůbec a levou avantgardou zvláště, improvizovaně přeložil odstavec z Lukášových studií Franz Kafka a Thomas Mann a okušnil, že v další přednášce bude rozebírat Teigovy manifesty poetissu, ať se na to připravíme. Přistě se však vrátil k pojmu modernosti a avantgardy, očekátl je s úplně jiným hlediska, četl z Mathesiova překladu Šklovského, připojil úvahu o Romanu Jakobsenovi a nakonec upozornil, že musíme znát

Teigovy manifesty poetismu, protože se jimi bude za tyden zabývat. Kedošlo na ně, pokud se pamatuju, za tři roky ani jednou, aspoň nečetelně a tak, jak sliboval. Repřekvapilo by mě, kdyby se i po osmdesátá léta Teigovy texty takhle vznášely nad adepty dříjí umění a literární vědy. Nakonec byly nově vydány, přečetl jsem si je a měl pocit, že je znám už od dřívějška.

Taková to byla přednáška. Běda tomu, kdo by v ní hledal soustavný soubor poznatků, který by se dal rozčítit do sto padesáti přehledných otázek a nařídit na jedničku. Ke zkoušce se studovala rozsáhlá doporučená literatura, něco bylo povinné. Na prvním místě Mukatovský, Estetická funkce, hodnota a herma. "Kdo to nebude znát," prohlásil, "půjde do pralese." Někteří budoucí uměnovědci a uměnovědkyně z toho byli zoufali. Dalat si při jeho čteních podrobné poznámky nebylo nic platné. Zachytily jen spoustu odboček od hlavního tématu. Nikol to mu cíglese. Ty především tvořily smysl celé věci. Byly to malé eseje a portréty vůči osobnosti české a světové moderní kultury. Knchá jačna tu pochlubě zaslechli poprvé. Fascinující byla už řada záblek. Husserl, Jaspers, Heidegger, Millhey byli citování s naprostou nemozřejmostí, fenomenologie představovala neodmyslitelný pracovní spůsob. Škoda, že jsem tehdy nezahlí magnetofon. Místo knižních a žpatně strozrůstajících písacích zápisníků bych dnes doma ochraňoval cyklus nádherných půldrahahodinových monologů o socialistickém realizmu jako pokusu o dobový sloh, o expresionismu, futurismu, surrealismu, strukturalismu, o formální škole, o Bženěštajnovi. Daigovi Věrtevovi, Lupačárekém, Mejercheldovi, o Nejedlém, S.K. Neumannovi, Václavkovi, Kurcovi Konradovi, o bratrích Čapcích, o Mašarykově, Hažkovi, o Omě a Tvrdošíjných, o Vančurovi, Halasovi, Holanovi, o E.P. Burianovi, Honzovi a Frejkovi, o Devětsilu, Fášovi a Redu, o Nezvalovi a o aktuálních otázkách kulturní politiky. Každý z těch monologů obsahoval bohaté odkazy na literaturu předešlou i s jejím stručným kritickým zhodnocením a byl řečnický dokonalý, přitažlivý a zábavný. Podával ho herecky s nezbytnou čávkou exhibice, jakou v sobě má každý umělecký výkon. Nikdy nezapomenu, jak v náruku předváděl svou vizi Andreje Andrejeviče Ždanova ve vysokých dotáčkách, když na večírku s předními sovětskými skladateli demonstroval jednouruč na pianě správně zkouponovanou melodií. Přednáška užuli přerušovala v kabaret. "Klid prosím," řekl. "Ten muš lídil za války obrannu Leningradu, a co dělal, vůbec nebylo k smíchu."

Byl uchvácen mnohostí a složitostí látky a hnán tímto úchvatem četl a psal. Vícež jsem ho při obojím. Skláňel se nad stránkou, předkláněl se a zakláňel jako polykač a čirlič ohně, přitom hlasitě promlouval, komentoval svou práci i to, co se dělo kolem, anebo zpíval. Improvizoval náplň i slova, v groteskních rýmovánkách obráběl okamžité nápadы, zaoblenutá slovní spojení nebo stav myslí. Počneška to slyším. "Mik mik mik, mik mik mik, já jsem hodný nestraník." V pauzách vykřikoval sloganů a hesla. Nejdůstojněji své erbovní: "Musíme pracovat." I to byl mikroskeč, neydoboval v něm jednoho ze svých představených, ale pilný byl doopravdy, závratně a posudle. Pamatuju skupinku jeho pražských vyznavačů, kteří dluhu nevětili, že člověk jeho jména skutečně existuje. Vyvětlovali si ho jako mystifikaci, ke které se sdružilo nejméně pět autorů znalých dokromady alespoň pasivně němčiny, angličtiny, francouzštiny, ruštiny, italištiny, španělskiny a polštiny a schopných vést přízračně rozvětvenou korespondenci plnou vtipu až po tu rychlokresbu pracátka nazásto podpisu. Jinak si nedovedli vyložit jeho plodnost a rozsah zájmu. Jejich podezření se udržovalo i tím, že se přes stále četnější a erdečnější pokvání neochodil odjet ani na půlden z Prahy. V polovině šedesátých let k tomu konečně došlo. Vystoupil ráno na Vilsonově nádraží, obtelefonoval všechny, a nimiž potřeboval mluvit nebo kteří potřebovali mluvit s ním, sjednal na dvacet čtvrt hodinových schůzek v nádražní restauraci, abeclvoval je, po cruhé hodině odpoledne sedl na rychlík a v květnu večer jeme ho našli u pracího stroje v redakci. Díval se jinam a křížel své erbovní heslo.

Zlobili ho, že je kněžní člověk a zda prý už někdy viděl borovici. Myslila, že viděl, ale jistě to bylo dívno. Dovolenou, porucí víz, ei nikdy v životě nevybral. Knihy mu byly vše, i příroda. Ale několi své žáky cvičil v respektu k umělecké individualitě, prvním a posledním méritkem díla mu byla životní pravda. Měl pro ni přesný a přísný cit jako F.X. Balda a Václav Černý, které cítil. Rájík Sklonky k akademismu netrpěl. Když v roce 1957 otiskl Jean-Paul Sartre v polské tvůrčosti svou revizi některých vlastních existentialistických východisek a přihlásil se k historickému materialismu, vytáhl v Hostu do domu obřáhlý konzertál. Milí univerzitní učitel v něm ocenil, že Sartre svou existenciální analýzu lidské situace spojil s historickým hlediskem v důsledný systém. Avšak řekneme-li důsledný systém - podotýkal, - znamená to zároveň nebezpečí, že ne analytický smysl pro konkrétní fakt utupí.

Některí přátelé mu v dobrém vyčítali, proč se tak zábývá okrajovými záležitostmi, problematickými detektivkami, čpatnými regionálními literáty, kytovitou sci-fi a proč se navzdory prastaré Puškinové radě pořád hádá s klupáky. Proč se víc nevěnuje syntetické práci, proč nesepisuje systematickou estetiku anebto nezpracuje její dříviny. Uvažoval se. Obojí téma sledoval přece po celý svůj tvůrčí život, jako celou svou přednáškou o levé avantgardě směroval k Teigovým manifestům. Dědictví české estetiky osobně proklíval a sdílel její zebecňující aspirace, ale nemohl, nechtěl a nemohl se vzdát své kritické rážce pro detail, učitelské rady vykládat a chlapecké, studentské tědy určidit součodé potomky otce Ubu, z nichž měl nejvíce spadeno na blbý učená a vědecké. Byl rozený polemik a cítil si neprátele, protože polemizoval bezohledně. Bylo v tom jakési ztříštění, kteroumu jde nejen o věc, ale také o čest muže, jenž obstál a zvítězil.

Když v roce 1970 zanikl host do domu a redaktori se jednoho podzimního večera loučili, bylo mi smutno, že máj etiž už nebude stát naproti jeho. Vráti se to někdy? Ptával jsem se ho pokaždé, když jsem nevěděl, a zeptal jsem se i tentokrát. "Elboast," zazněl řepl. "Je to nadlouho a já to nepřežiju."

Pak jsme se vídali málo a s léty čím dál mén. Psali jsme si jen lístky. Korespondentní přátelství bylo u něho něco velmi přirozeného. Když jednoho novoročního blahopřání poslal fotografií tabulky u Racochy: Neházejte kaméní do propasti. Ohrožujete životy lidí pracujících na čně propasti.

V září 1972 na něho na zasedání ČV KČČ upozornil předceda Svazu spisovatelů Kozák. Projev uveřejnilo Rudé právo. Prý se politicky zdiskreditoval a je nesprávné, že ho ještě někdo publikuje. Okamžitě se to opravilo.

Cíci o tom psat co nejvěcněji, nesoudit a nedojímat. Něj užitel mě učil, že konflikty spisovatelů s úřady jsou starého data, shruba co je základ státem a literatura literaturou, a mají své následky. Musí s tím počítat každý, kdo se na to dá. Dal se a po svém to unesl.

Resumní lidé s jistým poctavením se prý scufili zachovat pro něho a spoří skrovou přiležitost k občivě. Byl přece nejen kritik a publicista, nýbrž i pedagog, vědec a teoretik, historik a koneckonců také knihovník, i když poněkud svérázný. Své dluhy však plátil.

Sneha těch lidí nevyšla. Preverková komise prý mu předešťfela, k čemu se mě jako loajální zaměstnanec vyjádřit, n on ji poslal tam,

kam studenty, když neznali Mučovského. Sám prý tím o sobě rozhodl. Já bych to tak nebral. Za ta léta mě tam poslal vícekrát, a neubyla mě, ale zde to není totéž.

Kledal zaměstnání, a nezadal. Byl ochoten dělat kancelářskou práci, psát na stroji, korigovat. Uzál to perfektně. Nevezali ho. Zůstal bez místa až doposledka. Snad to v tom neštěstí bylo štěstí. Každá životním způsobu smu o nezměnil. S administrativními problémy své existence nebyl myslím obtěžován. Sluší se to zaznamenat a poděkovat za to. Odcházel do zahraniční odborné studie, tiskl je, ale bez honoráře. Takový je ve vědě obyčej. Doma pracoval výkračně na cizí jméno. Ty příspěvky vycházely, nikomu a ničemu neublížily a usvědčovaly celou tu historii z nezmyslnosti. Vydával, aby mohl kupovat knihy. Všechny nebo skoro všechny, co se vykýtly na trhu. Dobré i špatné. Nemohl bez nich být. A tak jen ten, kdo ho špatně anal, mohl mu radit k emigraci. To nebyla vše volby. Potřeboval svůj denní pracovní provoz, během po stálych a zářejších žacích, cetyk s prostředím a časopisy, i když nepříjemný. A pak: Jak mohl jet na zbytek života třeba do Vídně, když mu bylo zatížko začít si do Prahy.

Byl nemocný, bolelo ho u srdece a nechtěl k lékaři, tím spíš ne do nemocnice.

Friedrich Dürrenmatt napsal kdyži rozhlasovou hru Možná rozhovor s opovrhovaným člověkem. Podtitul: Kurá pro současníky. K umlčenému spisovateli přichází do bytu kat, otevřeně a obšáleně s ním rozmlouvá a pak ho bez romantických gest a kulis odpraví. Z ničeho neobviňovali ani sebe navzájem, ani nikoho jiného. Oba dva a zřejmě i ten, kdo kata platil, všechni byli přesvědčeni, že konají svou povinnost. A přece to byl romantický příběh. ale

Doktor Oleg Šus zemřel také doma, v klidu a pokoji, jako by si jen odpočínul mezi dnem. Nikdo tam nebyl. Jen ticho.

Stalo se to 22. listopadu 1982.

Milan Uhde

POLITIKA A ANGLIČTINA GEORGE ORWELL

Co Orwell viděl v Anglii čtyřicátých let, děje se v pozděných obdobách i jinde a jindy. Kde rozdíly v povaze prostředí a jeho historie přece jen přivodily větší odlišnost detailních výrazových prostředků, uvádí překladatel i původní znění termínu, fráze či idiomu a přidává poznámku v textu. Všechny poznámky pod čarou jsou Orwellovy.

Lidé, kteří se tou otázkou vůbec znepokojují, většinou připouštějí, že angličtina je ve špatném stavu, ale obecně se soudí, že vědomou činností na tom nic nemůžeme změnit. Naše civilisace je v úpacíku a náš jazyk - tak se to tvrdí - nevyhnutelně je všeobecným zhroucením postižen též. Z toho plyne, že jakékoli úsilí namířené proti znevraždování jazyka je sentimentální archaismus, jako bychom děvali přednost svíčkám před elektrickým světlem či koňským drožkám před letadly. Pod tím se skrývá zpola uvědomělý nézor, že jazyk je přirozený růst a nikoli nástroj, který si utváříme k vlastním účelům.

Je ovšem jasné, že úpadek jazyka v poslední instanci zcela jistě má politické a ekonomické příčiny: nezavinil jej prostě špatný vliv toho či onoho jednotlivého autora. Ale následek se může stát příčinou, posilit tak osu původní příčiny, v intenzitě jí podobě tím vyvolat stejný následek a obdobně do nekonečna. Někdo se může dát na pití, protože podle svého soudu zkazal, a zkaze pak tím úplněji, protože se dal na pití. Skoro totéž se děje s angličtinou. Je čím čále očklivější a nepřesnější, protože naše myšlení je pošetile, ale sama nepořádnost jazyka nám pošetilost myšlení usnadňuje. Vtip je v tom, že ten proces lze obrátit. Novocobá angličtina, zvláště pesná angličtina, je plná zlozvyků, jež se říkají napodobováním a kterým se přitom lze vyhnout, pokud jste ochotni vynaložit potřebnou námahu. Zbavíme-li se těchto zlozvyků, dokážeme myslit jasněji a jasné myšlení je nezbytný první krok směrem k politické obrodě: boj proti špatné angličtině tedy není ničím lehkouškým a netýká se výlučně profesionálních spisovatelů. K tomu se zanedlouho vrátím a doufám, že význam toho, co tu říkám, bude v té chvíli už zřetelnější. Zatím uvedu pět ukázků angličtiny, jak se v ní dnes novýkle píše.

Nevybral jsem těch pět úryvků proto, že by byly zvláště špatné - kdybych chtěl, mohl bych citovat pasáže mnohem horší -, ale že ilustrují různé mentální nefestí, jimiž nyní trpíme. Jde o příklady poněkud podprůměrné, ale typické jsou dost. Opět Fuji je čísky, abych se

na ně mohl odvolet, až bude třeba.

- 1/ Skutečně si nejsem jist, není-li pravdou tvrdit, že se onen Milton, který se kdysi nezdál nebýt nepocobem jakémusi Shelleymu sedmnáctého století, pod účinkem zkušeností rok co rok trpčích stal kysí cizejším /sic. G.O./ zakladateli té jezuitské sekty, jež se mu tak protivila, že ho nic nemohlo pohnout, aby nebyl vůči ní nesnášenlivý.

Profesor Harold Laski /v eseji Svoboda myšlenky/

- 2/ Především nemůžeme jen tak pohazovat jako žebkami po rybníce domorodou baterii ičionu, která předpisuje tak markantní shluky slovíček jako primitivní čáť ci líbit místo strpit, nebo uvést ve zmietek místo splést.

Profesor Lancelot Hogben /Interglossa/

- 3/ Na jedné straně máme svobodnou osobnost: zám název říká, že je neneurotická, protože je prosta konfliktů i snů. Její touhy jsou při svých vlastnostech průzračné, protože se rovnají tomu, co instituční souhlas uchovává v popření vědomí; jiný instituční vzorec by změnil jejich počet i intenzitu; je v nich málo přirozeného, neproměnitelného či kulturně nebezpečného. Ale na druhé straně, není společenské poučto ničím jiným než vzájemnou reflexí těchto sebezajistěných celistvostí. Vzpomněte si na definici lásky. Není to snad zám obraz nějakého malého akademika? Kde je v této zrcadlové síni místo at pro osobnost či pro bratrství?

Esej o psychologii v newyorském časopisu Political

- 4/ Všechna směňánka v klubech panstva a všichni třeštící fašističtí pohlaváři, jednotni ve společné nenávisti k socialismu a v hovedském děsu ze stoupajícího přílivu masového revolučního hnuti, utíkají se k provokacím, k haněnímu štváčatví, k středověkým legendám o otrávených studních, jen aby zlegalisovali své zhoubné útoky na organizace proletariátu a rozničili v zagitovaném maloměstectvu žovinistický zápel v boji proti revolučnímu východisku z krize.

Komunistický pamphlet

- 5/ Měli byt tato stará země naplněna novým duchem, je třeba se pustit do jedné chouloustivé a sporné reformy, a to do humanisace a oživení BBC. Rázlivost v té věci by progradiла rakovinu a zakrnělost ducha. Měli byt uveden příklad, srdece Británie možné je zdravé a bije silně, ale řev britského lva se nyní podobá klubkovu řevu v Shakespearově Sny noči svatojanské - tichoučkemu jako sotva vyklubané holubička. Ráznou novou Británií nemohou nadále v očích či spíš v uších světa do nekončečna špinít opotřebované unylosti z Langham Place, opovážlivě vystupující pod maskou "spisovné angličtiny". Když v čevět hodin spustí Hlás Británie, je daleko lepší a nekončečně méně směšné alyšet poctivou kozolenou lidovou mluvu než to ny-

nější pedantské, bombastické, inhibované, školoměstské komické hýkání bezíhorných, upejpavých, snoukajících starých panen!

Dopis v týdeníku Tribune

Každý z těchto řezyků má své vady, ale krom ošklivosti, již mohlo být zabráněno, se všechny společně vyznačují dvěma vlastnostmi. Prvá je vyčerplost obrazných rčení a druhá nedostatek přesnosti. Autor buď má v mysli, co člověk význam, a nedokáže to vyjádřit či nedopatřením řekne něco jiného, nebo je mu skoro lhostejné, zda jeho slova vůbec něco znamenají. Tato směs alkoholnosti a čiré neschopnosti je nejvýraznější příznakou vlastnosti novodobé anglické prózy a zvláště jakéhokoli druhu politických textů. Jakmile je řeč o určitých tématech, konkrétnost se rozpouští v abstrakci a nikoho jako by nenapadaly neotfale slevní obraty: proza se čím dál mísí s klidným zvoleným pro svůj význam a čím dál více z frází sestavených jako cíly prefabrikovaného kurzu. V příštích odstavcích uvádím s doprovodem poznámek a příkladů různé triky, s jejichž pomocí se navýklo uhybá práci na výstavbě prózy.

UKÍRAVÍCÍ METAFORY. Sově vynalezená metafora podporuje myšlení tím, že evokuje vizuální obraz, kdežto metafora technicky "artificiální" / "železná rozhořčost" / se už zase vrátila do stavu běžného slova a obecně jí lze užít, aniž proza ztratí svou životaostí. Ale mezi těmi dvěma druhý je obrovská sklečka opotřebovaných metafor, jež ztratily všechnu evokativní sílu a užívá se jich jen proto, že četří lidem náruhu potřebnou k vynalezení vlastní fráze. Příklady: chodit kolem horší kaše, tahat za někoho kaštany z ohně, táhnout za jeden provaz, drhnout s někým zatočit, jít ruky v ruce, nezít želízko v ohni, voda na glýn, lovit v kalných vodách, na pořadu dne, Achillova pata, labutí píseň, patenjiště. Knoko z těch rčení je pronášeno bez znalosti jejich významu /co je to například rift? - nikoli rozdělující propast, jak se toho termínu běžně užívá, ale původně u Temmysonu "trhlinka v loutně", později z toho "skrytě začínající spor či nemoc"/ a často se směšují neslučitelné metafore, což je bezpečné znamení, že autora nezajímá, co říká. Některé nyní běžné metafore byly překrouceny a ztráty původního významu, aniž si to jejich uživatelé vůbec uvědomují. Ne-příklad je the line - stát palcem na stejně čáře jako ostatní, čili podrobit se stranické kázni - je někdy psáno town the line a vykládá se to tedy pozitivněji jako "táhnout za jeden provaz", "držet partu" a

podobně. Jiným příkladem je kladivo a kovačina, o nichž se dnes mluví – patrně i pod vlivem Goethových veršů: "Bud zusíš... trpít či vítězit, být kovačinou nebo kladivem," – vždy v samozřejmém předpokladu, že si to zle odnáší jedině kovačina. Ve skutečnosti kovačina vždy láme kladivo a nikdy naopak: pokud se autor včas zamyslí nad tím, co říká, jistě se vyhne užití takového úsloví v chybném významu.

OPERÁTOŘI čili slovní protíky. Ty četří námahu s výběrem patřičných sloves a podstatných jmen a zároveň vycpávají slabikou navíc každou větu tak, aby vypadala symetricky. Uvádíme charakteristické fráze: vyředit z provozu, být čemu k škodě, nevášat strkv s někým, být čemu vystaven, dát něčemu vzniknout, zavdat čemu příčinu, výt išinek něčeho, hrát v něčem hlavní úlohu /rolu/, dát se pocítit, dosáhnout uplatnění, projevit sklon k něčemu, gloužit nějakému účelu atd. atd. Základním znakem je tu odstranění prostých sloves. Místo aby sloveso zůstalo jedním slovem jako mluvit, zastavit, pokažit, snrovit, zabít, mění se ve frázi utvořenou z podstatného či přídavného jména, jež je spojeno s některým mnohoúčelovým slovesem jako osvěčit, sloužit, vytvářet, nehrát, zařazit. Navíc se místo činného rodu, kdekoliv je to možné, užívá roču trpaslého a anglicky specifická gerundia jsou nahrazovány substantivními vazbami /do jejich využití místo vyzkouševat je/. Počet užitých sloves se dále omezuje zeslovesňováním substantiv pomocí koncovky –isovat a předpony de- či od- a banálním výrokům se dává vzhled čehosi hlubokého užitím dvojího záporu několi ne-. Prosté spojky a předložky jsou nahrazovány frázemí jako s ohledem na to, při uvážení toho o toho, fakt, že, následkem toho, vzhledem k tomu, v zájmu toho, za předpokladu, že; a antiklizemům na konci vět se zahrnuje totiž zvučnými otřepanostmi jako máme si velkí co rádit, nelze ve výstu opomenout, tento vývoj je třeba v blízké budoucnosti očekávat, zasluhuje vážnou úvahu, přivedeno k usmírňování závraty atd. atd.

STROJNÍ VÝRAZIVO. Slov jako fengocén, element, individualita, objektivní, kategorický, efektivní, nahrazenec, v základě, primitivní, fedorovat, untesovovat, exhibovat, vykonášťovat, zaužíkovat, eliminovat, likvidovat se užívá, aby jednoduché výroky mohly lesku a předpojaté soudu vzhledu vědecké nestrannosti. Adjektiva jako epochální, bájný, hipotrický, neganovenutelný, triumfální, ukrovitý, nevyhnutelný, nejprosný, pravý mají zdůstojňovat činavé procesy mezinárodní politiky, k čemuž texty, jejichž cílem je oslavit válku, jsou obvykle zbarveny archaicky

a charakterisují je tato slova: coxéna, trén, všechny věz, literární přest, trojzubec, met, štít, pavéza, vlajka, vysoká boty, dolnice. Cizích slov a výrazů jako cul de sac, ancien régime, deus ex machina, mutatis mutandis status quo, Gleichschaltung, Kultanzschauung se užívá, aby věty budily dojem kulturnosti a elegance. Krom užitečných zkrátek i.e. - id est, tj. -, e.g. - exempli gratia, např. - a etc. není skutečně třeba žádat z těch set cizích frází, nyní v angličtině běžných. Patrní autor i, a to zvlášť autor vědecké, politické a sociologické jsou trvale pronásledování myšlenkou, že latinská a řecká slova jsou velkolepejší než selská a zbytečné terminy jako expedice, ameliorace, predict, extraeneous, catastinated, clandestine, subconscious (pohotový, zlepšit, předpovídat, cizí, vykořeněný, tajný, podvodní) vytrvale vytlačují své anglosaské protějšky ^{x/}. Zorgan, příznačný pro marxistické texty /hyena, ket, kanibal, maloměškin, panatvo, lokač, patolizal, krvavý nos, bílá sranda atd./, převážně pocházející ze slov a frází přeložených z ruštiny, z němčiny nebo z francouzštiny; ale normálně se nová slova razí tak, že se k latinskému či řeckému jménu přidá vhodná předpona z tam, kde je toho třeba, koncovka -izovat. Je často snazší utvářet slova tohoto druhu /cerezionalizovat, imperialisabilní, extramaritalní, nefragmentátorní a podobně/ než vyslovit výhledávat domácí slova pro význam, který chceme sdělit. Obecným důsledkem je zvýšení empatie a ulhavost.

SLOVA BEZ VÝZNAMU. V textech určitého čruhu, zvlášť ve výtvarné a literární kritice, běžně nacházíme člověké pastiže, jimž skoro úplně chybí význam ^{xx/}. Slova jako romantický, výtvarné hodnoty, lidský, mrtvý, sentimentální, přígozená životnost, jak se jich užívá ve výtvarné kritice, jsou zcela bez významu, a to v tom smyslu, že na žádný oč-

x/ Zajímavé je to ilustrováno tím, jak jsou anglické názvy květin, užívané ještě zcela nečávano, vytlačovány názvy řeckými: už se neříká snapdragon /hledík/, ale antirrhinum, místo forget-me-not /poznámká/ se začalo hledat mosquitia atd. Je těžko hledat praktický důvod této změny v modě: pravděpodobně ji zavinil instinktivní odvrát od prostřího slova a ulhavý pocit, že řecký termín je vědecký.

x/Příklad: "Comfortova katolicita vnímavosti i obraznosti, rozsáhem podivně whitmanovská, bezmála pravý opak, pokud jde o estetickou pohnutku, nadále evokuje onen chvíjivě atmosférický akumulativní poukaz na kruté, nejprosanci pokojné bezčasí... Trey Gardiner dosahuje jíšinku tím, že přesně míří na prosté terče. Jenž ty nejsou tak prosté a tímto spokojeným sautkem probíhá víc než povrchová sladkotrpkost rezignance." /Poetry Quarterly/

halitelný předmět nejen neodkazují, ale čtenář to od nich skoro ani nečeká. Napíše-li jeden kritik: "Význačným rysem práce malíře X je to, jak je živá," běžto druhý napíše: "Na práci malíře X nás okamžitě upoutá, jak je mrtvá," čtenář to přijme jako prostý rozdíl smění. Kdyby tu někdo žargonových termínů živý a živí stále například černý a bílý, hned by rozpozal, že se tu jazyka užívá nepatrčně. S podobnými důsledky se chybějící užívá mnoha politických termínů. Slovo radikální dnes stratilo všechn význam krom toho, že se jím označuje "coži nežidoucího". Každé ze slov jako demokracie, socialismus, svoboda, vlastenecký, realistický, snarevedlnost má několik různých významů, jež nelze mezi sebou smířit. Pokud jde o slovo jako demokracie, nejen neexistuje žádná jeho dohodnutá definice, ale všem pokusům doopravdu k ní se ze všech stran odporuje. Skoro obecně pocítujeme, že nazveme-li nějakou zemi demokratickou, chvílemu již tím: a tak obhájci jakéhokoli režimu tvrdí, že je to demokracie, a obávají se, že by se užívání toho slova možná museli vzdát, kdyby bylo spojeno s významem jen jediným. Slovo toho druhu se často užívá s vědomou nepoctivostí: jejich uživatel má vlastní skupinu definici, ale částečně posluchači, aby se domníval, že myslí coži zcela jiného. Výroky jako Karel Pétain byl opravdový vlastenecký, Sovětský svaz je nejsvoboďší na světě, Katolická církev se staví proti Hitlerovi jsou skoro vždy pronášeny s jiným významem. A tedy jsou další slova, jichž se užívá v rozmanitých významech, a to vltáčnou víc či méně nepočetně: totalitní, vídce, antropokratický, reakční, buržoazní, rovnost.

Po tomto seznamu počvodu a překrucovaného přeložení příklad způsobu psání, k němuž vedou. Z důvodu, že vysvitnou, musí te tentokrát být příklad imaginární. Úryvek dle angličtiny budu tlumočit novodobou angličtinou nejhorského druhu. Zde je známý verš z Kezatele /C.S. cituje z Jakubovského překladu bible, jemuž pro účely jeho argumentu a z přičin, daných odlišným vývojem angličtiny a češtiny, odpovídá ekumenický překlad, Praha 1979, známě líp než králická verze/:

Opět jsem pod sluncem viděl, že bůh nezávisí na mase hbitých ani boj na bohatýrech ani chléb na moudrých ani bohatství na rozumných ani přízeň na těch, kdo mají pozdání, ale jak kdy každému z nich pfeje čas a přílelitost.

A tady je to v novodobé řeči:

Objektivní uvážení současných fenoménů si vynechávají závěr,

Ze úspěch či neúspěch v kompetitivních aktivitách nejvíce zádou tendenci soumířitelné se ocítat v relaci k inherentní kapacitě, ale že naopak je invariabilně třeba zohlednovat znázorňování podílu elementu nepředvídatelnosti.

Jde o parodiю, ale nepřehnanou. Shora uvedená úkážka 3/ například obsahuje několik názvů jazyka téhož druhu. Jak zjištujete, nepomínil jsem překlad šplny. Na začátku a na konci věty je původní význam uchoval dost blízce, ale konkrétní ilustrace uprostřed - běh, boj, chléb - se rozpuštějí v mlhavou frázi o "úspěchu či neúspěchu v kompetitivních aktivitách". Musel jsem si tak počítat, protože říkají novodobý auter z teakových, o nichž tu mluvím - nikdo schopný užít fráze jako "objektivní uvážení současných fenoménů" - by nedokázal uspovídat své myšlenky tak přesně a podrobne. Novodobá práce má sklon vzdalovat se od konkrétnosti. Provedme nyní bližší rozbor obou vět. První obsahuje čtyřicet slov při jednasedmdesáti slabikách /jambovské verze má číky obecné povaze angličtiny v čevčtačtyřiceti slovech jen sedesát slabik/ a všechna slova jsou z každodenního života. V druhé větě je šestatřicet slov a sto jednu slabiku /v původní verzi G.O. je pouze třicet osm k devadesáti/: deset jejich slov pochází z latiny, jedno z řečtiny /u G.O., jak mu urozenil dřívající vývoj anglického jazyka a vzdálenosti, má latinský kořen osmnáct slov/. V první větě je čest živých obrazných rčení a jenom jedna fráze /"čas a příležitost"/, o níž by se čalo říci, že je mlhavá. V druhé větě není ani jeden evěží a poustvý výraz a přes svou sto jednu slabiku podává jen okleštěnou verzi významu věty první. A přece věty, jako je ta druhá, nepochybále nabývají v novodobé angličtině převahy. Nechci přehánět. Tento druh psaní ještě nezobecnil a projevy prostoty se tu a tam vystýkou i na nejhůř napsané stránce. Ale kdyby vás či mě někdo vyzval, abychem několik rádeček o nejistotě líčských osudů, výsledek by se asi mnohem více podobal mé inaginární větě než tomu citátu z Kategorie.

Jak se mazlivá ukázat, novodobé psaní tom, kde je nejhorší, nepřesná z volby slov pro jejich významy a z vynalézání obrazných výrazů, jež by významy projevovaly. Podstatává ze slepování dložitých prahů slov, jež seřadil už někdo jindy, a z pastého rámu, který má vysledkem přijatelný zevnějšek. Takový způsob psaní vzbílí tím, že je snadný. Je snadný - dokonce i rychlejší, jakmile se z toho stane návyk - Mici Počle měho mílení není neospravedlnitelné předpokládat, že než Mici myslíš. Užíváte-li konfekčních frází, nejen se nesousíte ohánět po slovech, ale nerusíte si ani člet růžkovou hlevu ohledně rytmu vět, protože

ty fráze obvykle jsou sporádány tak, aby byly více či méně libovolné. Komponujete-li ve spěchu - diktujete-li stenografce nebo máte veřejný projev -, upadáte do strojeného latinizujícího slohu zcela přirozeně. Otřepaností jako ohled, který brychem nedáli popsat se škrtetele nebo závěr, na němž se všechni jistě shodněm zabrání mnoha větším dolehnutím příliš zprudka. Užíváte-li vyčerpávých metafor, přirovnání a idiom, učetíte se tím mentální útrahy, a to za tu cenu, že sdělované významy zůstanou alhavé nejen pro vašeho čtenáře, ale i pro vás. V tom zvláště vynikají snížené metafore. Jediným cílem metafory je vyvolat vizuální představu. Jestliže ty představy nejsou v souladu - jako když se řekne Pašinická chobotnice dozvívající svou labutí růžen, vysoká bota je vržena do tavícího tvršíku - , lze sít za jisté, že autor nevidí mentální obrus jmenovaných předmětů; jinými slovy: doopravdy nemyslí. Vrátno se k příkladům, jež jsem uvedl na počátku této esaje. 1/ Profesor Laski ukává sedmi negativů v pětačtyřiceti slovech. Jeden z nich je nadbytečný, protože celou větu zavrnuje myšlenka, a nevíce k přefeknutí cizejší místě blíže, jež zavinile celého nemysl, je tu několik neohrabaností, jichž se autor mohl vystříhat a které přidávají na celkové alhavosti. 2/ Profesor Hogben uklívá k žabkám na rybníce baterie, která dokáže psát předpisy, a při nesouhlasu s každodenním rčením dět si líbit není ochoten podívat se do slovníku, co znamená markantní. Podíváme-li se na příklad 3/ nemilosrdně, chybí mu jakýkoli význam: patrně brychem se zamyšleného významu dopátrali, kdybychom četli celý článek, z něhož citát pochází. V příkladu 4/ autor více či méně ví, co chce říci, ale zatraceně vyčerpále fráze ho čusí, jak o vyvařený čaj ucpává vylevku. V příkladu 5/ se slova s významem bezmála zcela rozešla. Lidé, pišící tímto způsobem, obvykle mají na mysli nějaký obecně emocionální význam - nelibí se jim jedna věc a chtějí vyjádřit solidaritu s jinou - , ale nezájimají je podrobnosti toho, co říkají. Pečlivý autor při knižné větě, kterou piše, klade sám sobě nejméně čtyři otázky, a to: Co se snažím říci? Která slova to vyjadří? Jaké obrazné rčení či idiom to vyjadří? Je tohle obrazné rčení dost svéškí, aby jí zakoralo? A patrně si položí i dvě otázky další: Dalo by se to říci kratčeji? Když jsem něco ošklivě a možl jsem se přitom ošklivosti vystříhat? Ale ke všem téhle námaze nejste nutni. Kdyžete se jí vymontuj prostě tím, že otevřete mysl a dovolíte konsekčním frázím, aby ji naplnily. Budou stovět věty za vás - budou po určitém mez za vás i myslit - a počež potřebu vykonají důležitou službu tím, že částečně ukryjí vás zamyšlený význam i před vás. A právě při tento myšlení se jasné objeví zvláště spojitost mezi politikou a znehořecováním jazyka.

V našich časech je zhruba pravda, že politické texty jsou špatné texty. Kde te není pravda, obvykle zjistíme, že text psal nějaký rebel vyjadřující svoje soukromé mínění a nikoli "stranickou linii". Prevernost jakkoli zbarvená zjevně vyžaduje neživý a napodobivý sloh. Politické články, jak je nalezáme v pamfletech, v úvodnících, v manifestech, v bílých knihách, v řečnických projevech podsekretářů, jsou ovšem od strany ke straně různé, ale všechny jsou stejné v tom, že v nich nikdy nenajdeme svěží, živý, po domácku vyrobený slovní obrat. Sledujeme-li nějakou znavenou nazátou hlášenou troubu, jak na tribuně mechanicky opakuje dobré známé fráze - bestiální krutost, železné ruce, kravské tyranie, svobodné národy světa, stát bok po boku - , často násme podivný pocit, že to není živý lidský tvor, ale vyepaný panák, a ten pocit je vždy někde silnější v okamžicích, kdy světlo dopadne na řečnickou brýle a záti je v přísné kostouče, za nímž oči jakoby chyběly. A to není přesně tak úplně fantastická. Řečnická, užívající frázeologie tohoto druhu, se už dost přiblížil své proměně ve stroj. Z hrdinu mu vychází patřičné zvuky, ale mozek se na jeho výkona nepodílí, jak by se podílel, kdyby volil svá slova samostatně. Pokud pronáší řeč, kterou si už svykl pronášet znova a znova, ani si možná neuvedomuje, co má, jaké se to děje v kostele při responsoriích. A tento snížený stav vědomí, nemí-li pro politickou konfiskaciu nepostradatelný, jistě je pro ni espoň příznivý.

Politické řeči a texty jsou v naší době převážně obhajobou neobhájitelného. Věci jako pokračování britské vlády nad Indií, ruské čintky a deportace, evzlení atomových bomb na Japonsko lze ovšem obhajovat, ale jen argumenty, jejichž brutalitu by většina lidí nesnesala a které nejsou v souladu s vyhlášenými cíli politických stran. Politický jazyk se tak značně převážně sklání k eufemismu, apodiktických tvrzení a černé milovnosti. Dachshund vši jsou letecky bombardovány, obyvatelé jsou vyháněni do kraje, dobytek odpravují kulomety, chatrče jsou podpalovány zápalnými střelami: tomu se Mír pacifikace. Kiliány venkovské jsou okrádány o svá hospodářství a vyháněny, aby se plahočily jinam jen s tím, co mnozou tomu se Mír profesionální obyvatele či úroveň hranic. Lidé jsou po léta vězněni bez soudu, stíháni do tylia či posílení smrti na kurdeje v arktických čívorubecích táborech: tomu se Mír eliminace nespoléhlivých lidí. Takové frázeologie je třeba, aby mohly být věci pojmenovány, aníž se vyvolá jejich mentální obráz. Uvažte například situaci podobnou Lijíčkovi anglického profesora, obhajujícího ruské totalitářství. Lijíček rovnou řekl: "Pokládám ze správné zabíjet protivníky, či-li se tím dosáhnout dobrých výsledků." A tak pravděpodobně řekne něco jako

tablo:

"I když ochotně připouštím, že sovětský režim jeví jisté rysy, jež humanitář může pokládat za politováníhodné, možné, myslím, souhlasit s tím, že určitá redukce práv na politickou opozici je nevyhnutelným průvodním úkolem přechodných období a rigorosita zkoušek, jež byl ruský lid povolán podstoupit, je dostatečně ospravedlněna ve zřejme konkrétně dosažených výsledcích."

Jakýmž eupemizem je už sám nabubřely sloh. A množství latinských slov pedá na fakta jako měkký sah, znejasňuje jejich obrysy a zakrývá všechny podrobnosti. Velkým nepřítelem jasnosti jazyka je neupřímnost. Je-li mezi námi skutečný a vyhlášený zámer, snad scela instinctivně se utíkáme k dlužhým slovům a vyčerpavým idiomům jako se píše vystříkající inkoust. V naší době neexistuje nic jako "vyhýbat se politice". Všechny otázky jsou české politické a sami politika je hromadou lží, vytáček, potetilostí, nenávisti a schizofrenie. Je-li všeobecné ovzduší špatné, jazyk tím nezhytne trpí. Patrně bych zjistil - jde o odhad, k jehož ověření nemám dostatek znalostí - , že se v důsledku čínského něčína, ruština a italština v posledních deseti či patnácti letech zhoršily.

Jestliže však myšlení kazí jazyk, jazyk též může kazit myšlení. Chybné užívání slov se může šířit tradičí a napodobováním i mezi lidmi, kteří by měli mít víc rozumu a skutečně ho mají. Znehodnocený jazyk, o němž tu mluvím, je v některých směrech velmi výhodný. Fráze, jako nikoli neoprávněná domněnka, zblíží mnoho, co si můžete přát, neopasují žádání dobrého účelu, bude dobré vrátit si do paměti jsou trvalým pokudováním, balíčkem aspirinu, který je všecky po ruce. Projděte znova tablo osej a určitě zjistíte, že jsem se opakován dopouštěl chyb, které sám napadám. Smešná ranní pošta mi doručila pamphlet o pomárech v Německu. Autor říká, že se "cítíl nucen" jej napsat. Sarátkou jej otevříram a zde je skoro první věta, kterou vidím: "/Spojenci/ mají přiležitost nejen uskutečnit radikální proměnu sociální a politické struktury Německa takovým způsobem, aby v samém Německu nedocházelo k nacionalistické reakci, ale zároveň položit základy kooperující a sjednocené Evropy." Jak říká, "cítí se nucen" psát - bezpochyby tedy cítí, že ví o něčem novém, co akés říci -, a přece se jeho slova jako košť kavalristů při svuku trubky automaticky sestupají do čehož jsou základní obecných obecných vzorec. Tomuto vpádu koafektářských frází /doložit základy, uskutečnit radikální proměnu/ do naší myslí lze zabránit jen tím, že jsem proti nim trvale ve středu, a každá taková fráze užívá díl našeho mozku.

Už jsem řekl, že úpadek našeho jazyka patrně je vyloučitelný. Ti,

kterí to popírají, obvykle argumentují, pokud vůbec nějaký argument uvádějí, že jazyk jen obrází existující společenské podmínky a že jeho vývoj nemůže ovlivnit žádný přímý zásah do slov a vazeb. Pokud jde o obecný tón či ducha jazyka, je to možná pravda, ale v jednotlivostech to pravda není. Klouzající slova a výrazy často vymizely nikoli pod účinkem nějakého vývojového procesu, ale díky vědomé akci mědiiny. Uvedu dva nedávné příklady - prohlidit každou akci a nechat žádny kámen neodřecon - , jež ubil posměch hrstky žurnalistů. Existuje dlouhý seznam upotkaných metafor, od nichž bychom se podobně mohli osvobodit, kdyby ta práce zaujala dostatečný počet lidí; mělo by těž být možné smíchem zahubit vazbu nikoli ne-^{x/}, změnit ve větách průměrný výskyt latiny a řečtiny, vypudit cizojazyčné fráze a zotoulat vědecké terminy a vůbec se postarat, aby strojenost vyšla z módy. Ale to jsou drobnosti. Obrana angličtiny znacení něco víc a snad bude nejlíp začít tím, co nesmíme.

Především nemá nic společného s archaismy, se zachraňováním zastaralých slov a obrázků nebo s ustavováním "standardní angličtiny" či "spisovného jazyka", od něhož se nikdo nezná odchylit. Naopak při této obraně zvláště záleží na tom, aby byl odhozen baldý termín či idiom, jehož užitečnost se už vyčerpala. Nejde v ní však o správnou gramatiku a syntax, jež jsou nedíležité, pokud své významy dokážeme sdělit jasné, a nejde ani o to, abychom se vyhýbali amerikanismům či psali tím, čemu se říká "dobrý prosaicky sloh". Přiton ta obrana neusiluje o falešnou jednoduchost a nesmí se, aby psaná angličtina znila kolokviálně. Nesmíme ani, aby se v každém případě dávala přednost saskému slovu před terminem latinského původu, i když ovčer vyžaduje, aby se užívalo co nejménšího počtu co nejkraťších slov schopných vyjádřit daný význam. Na první místo je třeba ponechat na významu, aby volil slovo, a nikoli naopak. V průzce je nejhorším prohřeškem proti slovům počlehnout jin. Myslite-li na konkrétní předmet, myslíte bez slov, a když pak tu vše, kterou jste si v ducha zobrazenili, chcete popsat, patrně hledáte, až najdete přesně ta slova, jež se k tomu hodí. Myslite-li na něco abstraktního, klepněte se spíš k tomu užívat slov kned od začátku, a pokud se vědomě nezoplete, příhrne se existující dialekt a udělá to místo vás za tu cenu, že daný význam bude zaužen či dokonce změněn. Je patrně lepší co možno nejdéle odkládat užití slov a co možno nejvíce vyjasnit

^{x/} Z utváření vazeb nikoli ne- se lze vyléčit tím, že se nantíme zpaměti větu: Nikoli neberu ves hnál nikoli nemalého knílka otec nikoli noseleno nela.

význam pomocí obrazu či pocitu. Pak lze vybírat - nikoli prostě **přijmat** - ty fráze, jež význam vyjadří nejlíp, a obráceným postupem potom i uvážit, jak nejvíce nate slova zapísobí na jiné lidi. Toto závěrečné učili myslí vylouklí všechna osňalá či smíšená obranná rčení, všechny prefabrikované fráze, nadbytečné opakování a vůbec všechna žvástat a ulhavost. Často však lze zapochybňovat o účinku nějakého slova či fráze, takže potřebujeme pravidla, na něž se dle spolehnout, zklame-li instinkt. Myslím, že ve většině případů výhoví tato pravidla:

I/ Neužívejte metafor, přirovnání či jiných slovních obratů, jež jste zvyklí vidět na tištěných stránkách.

II/ Seužívejte dlouhých slov, kde šel splní krátké slovo.

III/ Dá-li se některé slovo škrtnout, vždy je škrtněte.

IV/ Neužívejte trpaslého rodu, kde lze užít činného.

V/ Neužívejte cizojazyčných frází, vědeckých terminů či slov ze řečenin, dokážete-li patřičný protějšek najít v každodenní angličtině.

VI/ Raději poruňte kterokoli s těchto pravidel, než abyste řekli něco rovnou barbaraského.

Tato pravidla zní elementárně a taky taková jsou, ale od kohokoli, kdo si zvykl psát slohem nyní možnám, vyžadují hlubokou změnu postoje. Lze všechna ta pravidla zachovávat a přitom psát čpatel, ale nedá se psát nic podobného tomu, co jsem citoval v oněch pěti ukázkách na počátku tohoto článku.

Zesabýval jsem se tu literárním užitím jazyka, ale jen jazykem jako nástrojem k vyjadřování a nikoli k zakryvání či znemožňování myšlení. Stuart Chase a jiní dospělí skoro až k tvrzení, že všechn abstraktními slovami chybí význam, a to se jim stalo zámkou k obhajobě jakéhosi politického kvietismu. Keví-li člověk, co je fašismus, jak může proti fašismu bojovat? Jení třeba takovéhle nesmyaly bez věho polknout, ale měli bychom rozpoznat, že nyní jší politicky zámatek je spojen s úpadkem jazyka a že patrně lze dosáhnout nějakého klepčení tím, že začneme ze slovního konce. Zjednodušíte-li svou angličtinu, osvobodíte se tím od nejhorských pečlivostí ortodoxie. Nedokážete mlavit žádným z neobyčejných dialektů, a vyslovíte-li hloapou poznámku, její hloapest bude hned zjevná dokonce i vám. Politický jazyk - a platí te a variantami o všech politických stranách od konzervativců po anarchisty - je určen k tomu, aby v něm lze vypadala pravdivě a vrahce detyhodně a aby dal zdání závažnosti čiré práslosti. Nedá se te všechno změnit za okamžik, lze však přinejmenším změnit vlastní zvyky, a pokud se budeme počítat dost hlasitě, dokonce můžeme čas od času způsobit, že se některá opotřebova-

ná a zbytečná fráze - nějaká ta vysoká bota, Achillova mata, páreníště,
tavící tralík, skončka ohně, pravé neklo či jiný slovní odpadek -
ocne na smetišti, kde patří.

1946

Přeložil -r-

Karel Pecka

Počledná štísky pana Žorže

Pan Žorž vstal jako obvykle po desáté hodině dopoledne. Prošel v pyžamu objevacím pokojem do kuchynky, natočil do konvice vodu, nádobu postavil na sporák a zapálil plyn. Pak vstoupil do koupelny, vyfistil si suby a opláchl obličeji. Učesal se, pohlédl krátce do zrcadla a odlehl hřeben. Byl to pohled informativní, nejčastější, nezvídavý v něm pocit samolibosti ani novote, jeho tvář prostě vyhližela stejně jako včera nebo předevčírem. Pan Žorž se vrátil do kuchynky, v porcelánovém šálku sníchal při lžíci krystalového cukru a vrchovatou lžíčkou kávu, do většího keramického hrnu na- sypal polévkovou lžíci bylinné směsi proti žaludečním potížím. Pak se přesvědčil, že vlnité skvrna u stropu v rohu místnosti zůstává stejně rozsáhlá, měl dojem, že se dokonce o malíčko zvětšila. Než voda v kouzeli začala vřít pohlédl z okna. Teplomér, připevněný na venkovní rámu, ukazoval devět stupňů nad nulou, slunce pokročilem podskusu tyčvalo ze strany protějšího letního impresionistické plátno neopakovatelných barevných odstínů.

Edykt unikající pára vyloudila z nádoby svukový signál, pan Žorž odtrhl zrak od vnímaného obrazu a zamil obznam obou šálků varící vodou. Keramický bucláček přikryl pokličkou, kávu si odnesl do objevacího pokoje, posadil se do kresla k pracovnímu stolu a zapálil si cigaretu. Objívák byl prostorný, zařízený bytelným nábytkem z taurého dřeva v prvorepublikánském slohu. U jedné stěny stála veliká trojdílná knihovna, u protější sekretář, jehož prosklené díly sestávaly ze zvířích pásek, které převáděly hrany do povlovených obrouček. V koutě u dveří byl umístěn konferenční stolek se židlemi, jejichž polstrovaní vybledlo do oříškového lesků. Poněkud ponuré ladění pokoje očisťoval květinový stolek u jednoho z oken, stály na něm květináče s dieffenbachiem, fikusem, sekulentou a filo-

dendronem, s nenáročnými rostlinami, které přesto způsobily životily v suché, zřídkaždy a nepravidelně sahavé prsti. Okna sice nebyla velká, květinám však poskytovala dostatek světla, to pan Žork jím věnoval méně pozdě než by zasluhovaly.

Ryní seděl u druhého okna za psacím stolem a pokračoval v poslování pětinače strán, přerušeném před minutou. Připadalo mu, že z tohoto bodu se mu nabízí pohled do kuchyně, ještější a barevnější než z okna v kuchyni, uklidňoval ho, přinášel vnitřní vyrovnanost, kdysi dokonce rozkoš. Celkový libf pocit rušily železné konstrukce vedle rozhledny, odpoře umělé skelety jakýchsi vysílaček nebo jiných kráni svrchní techniky, ze tří navíc ověnčené tvarymi rudými výstrahy světly. Pan Žork strávil noc sam, bez společnosti některé ze svých přítelkyní, a proto nerušeně vychutnával plynoucí chvíli. Záhy se vrátil do tohoto cistého edosobněho vnitřního zádaly vkrádat myšlenky na jeho současné poztavení a čím dál tisíce náležavéji zastíraly prokázané pohody.

Událostí posledních týdnů totiž hrubě zasáhly do pravidelného životního rytmu pana Žorka. A jak dopíjel kávu a dlouhými tahy dokučoval cigaretu, věsil výstale okolnosti spolu s pocitem ohrožení, neboť v hloubi duše tušil, že se během věcí neodčekávaně prudce svrtal, a že kombinoval jakékoliv dostupné možnosti shledával, že žádoucí nevede k uspokojivému řešení, a že k úniku z pasti, do níž padl, by mu mohl dopomoci jedině zárrak.

Pan Žork odkrákl, unesil nedopalek cigarety, dopil kávu, pak vstal, odnesl žálek do kuchyně a vynášel sedlinu pod karrou kuchyňské linky. Jako obvykle se odebral do koupelny, vykonal potřebu, splachl a umyl si ruce. Vrátil se do kuchyně, slil přes cejšák lektvar z bucláku do hraku a puntíky, cestou do obýváku upil první doušek nečutné tekutiny a hrnek postavil na desku psacího stolu. Kosenil si již, v ložnici z prádelníku vybral čistý náčelník, spodky a ponozky, ze batohu sňal a ramínka olivově zelené mandlové dříviny s jeansy prošíkanou, z přihradky vytáhl pečlivě složený vlnatý rolák a všechno rozložil na židle u konferenčního stolu v obývacím pokoji. Zapálil si druhou cigaretu a popíjeje zárvotní čaj, zatáčal se ponaučit oblékat. Ročinál si jakc vždy nespěšně, louhal se s sebou a tam získatností, dokouřil, dopil a dokončil oblékání současné. Potom vyplácal přízony hrnek nad dřezem a svěcené pyžama zavázal na všeck v koupelně.

Na třetí cigaretu se posadil do křesla a posoroval s okna bývalou stranou Pettina. Napadlo ho, že by měl zalist kytky, ale nechtělo se mu vstávat, courat do kuchyně a natačet vodu, a tak, jaro většinou, zůstal sedět naž v klidu dokouty.

krátce před jedenáctou vyšel pan Žork z domu na Kudrnovských schodech, kde bydlel. Zamračil se na bíle natřené sloupy ledene podél protější zdi, sloužící k ochraně před padající omítkou, a stoupil dolů a dal se posudu Herudovou ulicí k Malostranskému náměstí. Vystudoval architekturu, přesněji však byl architektem, nevlastnil pouze diplom, nýbrž dar otce a citu pro toto všechně povolení, takže proměny té ulice vnímal estetické takřka den po dni. Usmál se při vzpomínce, že kdysi diagnostikoval pozvolné chátrání celého prostředí jako psoriasis, to bylo dřívno, kdy se pokoušel ještě v něco věřit, nyní však s jistotou, že jde o lepru. Uvrdil se v přesvědčení, že dax města, jeho ulic a domů, souhlasně s vlastním ozobním časem, je ve znamení sestupné fáze girlandy a pokud zbyvala čpetka naděje, pak jedině v otázce zda už spěd oblouku dosáhl nejblubějšího bodu domu a mohl snad začít stoupat nahoru. Nic tomu však nenaevědčovalo. Pan Žork zaučesnal, že očarované ledene před domem "U zlatého kola" prodlužili o několik metrů, částečně stálo před domem "U zlatého poháru". Zanečloubo asi budou takto ožádovány všechny fasády a ulici se bude procházet souviselými tunely, je pohodlnější stlouci dřevěné provizórium než potádně opravit dřevo. A jak se vlivem z Hradu něhon dívat na tu zborcenou střechu domu "U zlatého kola", který přechází okolí v podobě vyfraného kabu jako vykřičník výsadek, to pan Žork nechápal. Edyž, při návštěvě Benátek zkusil nejmocnější prokletek smrti. Venul z každé uličky, z temných vod kanálů, páchanoucích rozkladen zdi a hnilobou. Tato ulice, Grande kanál Itály, mi vnukala polobný pocit. Dříve nad tím pociťoval smutek, naprostá bezmocnost ho dokopala k rezignaci, dnes už jen pozoroval.

Pan Žork došel na Malostranské náměstí, v trafice si koupil Eu-dé Práve a cigarety. Pak zamířil do bufetu v Nostické ulici. Edyž procházel pasáží, uviděl sestupovat se schodi od úřadovny OPB pana Raka, souseda, který bydlil nad ním. Od té doby, kdy mu z vadného odpadu v bytě pana Raka zahala do knabhyňského stropu prosakovat voda, se nechrávili. Pan Žork několikrát aerné žádal o nápravu, a když vyčerpal možnosti sousedského dohovoru, obrátil se s písacími stížností na OPB. Pan Rak byl jist několikrát předvolán k úřadnímu jed-

nání, ale pořád se neměl k tomu, aby nechal závadu odstranit. Kdyto toho, a to už na samém začátku spory, sedl a napsal jisté instituci informační copis o svém odpůrci.

Pan Žorka pohrdavě prohlédl pana Raka, vstoupil do bufetu, vystál frontu a objednal si patnáct deka vlašského salátu s rohlíkem. Edyž anědl kopáček salátu, který vážil mnohem o třetinu méně a vypadal jako by ho někdo předtím už jednou jedl, vydal se podloubím na Zálostranském náměstí do Valdštejnské ulice. V hostinci "U tří slutých trojek" vypil na stojáku půllitr smíchovské desítky, vykouřil jednu cigaretu a vrátil se zpáteční cestou nahoru Karučovou ulici k nedněčním schodům.

Doma si uvážil šálek kávy, odnesl ji do obýváku, sedl si za prací stůl a otevřel noviny poté, co se letající pohledem prosvědčil, že odpočátečné konstrukce nadále znešťaují vrch Petřína jako podkováky, surově zaražené do oblíbeného ženského hadra. Při cigaretě proletěly sportovní zprávy, které ho příliš nezajímaly. Na předposlední stránce ho zaujal článek pod tučným titulem: USA zneužily práva veta. Pod ním byl další: Eátluk USA na Guatema. Ty přesněji, vše, co se týkalo USA, ho zajímalo. Ještě si přečetl několikatáckové lakonické oznámení pod titulkem, vysázeny méně výraznými literami: 17 milionů dětí se zafalo hladem. Obrátil stránku dozadu a přehlédl kulturní rubriku. Zjistil, že nebyla zahájena žádána nová výstava, ale zájem tam byl redaktora, jehož nápadu stál pečlivě sledoval. Ten člověk se totiž vyjadřoval jako massa Bob, jeho zprávně věty přesahovaly kouzla nechtěného a kolovaly ve společnosti vedle nejnovejších vtipů. Jako obvykle autor nezklamal, pan Žorka s pobaveným úsměvem složil noviny, zamákl nedopalek cigaret a odstřál se do ložnice, aby si dopřál hodinku odpoledního lehátku. Okvětuječí spánek se tak neoceněněvral, nedavne pociťe plnily starosti, které rušily dosavadní peklicidnyšli.

Po absolvitoriu pozvala pana Žorku sestra jeho matky, teta Ester, do Tel Avivu. Tenkrát se otevřely branice a mladému architektovi se zdálo, že tím i celý svět ze všemi možnostmi. Měl pro své povolání nadání od boha, měl také štěstí, a tak se stalo, že jednomu vzdálenému příbuznému z rozvětvené nějpoche nevrhl a postavil vilu. Byla krásná a levná, takže vzdáleně vyprojektoval dalšímu zájaci druhou. Potom se zajel podívat a jednou ptítalem, s níž se náhodou seznánil, přes Itálii do Spojených států, náhodou se

dostal do Arkansasu, kde v Little Rocku postavil venkovské sídlo ve španělském slohu jistému podnikateli. Byl to sice žádny Krézus, ale ten milionek dolarů měl, v obchodě se pohyboval úspěšně, a když si pan Žorž vzal jeho dceru zdálo se, že nic nestojí v celé světě budoucnosti, o níž zimo jiné rozhodly též tanky voják Varšavské smlouvy, hmoždící ulicemi Prahy. České poslání neodkázal zemřela jeho matka, pan Žorž odletěl na pochreb, následující vyfisování pozůstatosti se protáhlo, a když se mu konečně podařilo vyfídit všechny praktické záležitosti, nedostal povolení k vjezdu. Past sklapla a on uvážl v ní. Dlouho a usilovně se snažil, běhal po římsach a sepsoval petice, net pochopil, že odtud v dobledné době nevyklíčkuje, a že si bude muset nějak zařídit život. O to, aby stavěl vily ve španělském stylu nikdo nejevil zájem, a tak uslyšel k partě, která se zabývala aranžováním výstav. Evžen Žindl posílal optimistické dopisy, ona je mu rovněž, a nevše ještě s připojeným kákem na stě delší měsícne na přilepšencu. Korespondence časem poněkud ztěžla, pan Žorž byl v plném mužském věku, pohledný a sympatický, a o vhodné přítelkyně nezadal rukou. Poučil se rovněž, že za stodolarový šek změněný za bony, které prodal v černém kurzu za koruny, má bohatě zajištěnou potřebnou relikii, takže brzy otezil spolupráci s aranžéry jen zatočík, aby neztratil potvrzení o zaměstnání v občanském příkazu. Tipadlo mu trochu komické, že za jednodenní čas amerického starbafu, který mu byl dříve podepsán, on sám sed zde vyžije celý měsíc, nijak psychově nálež, ale pohodlně, přiběhně však zůstal nahlídat běh světa jako komický výbuc a oddal se jiné zabývat na jiný způsob. Zemřel zpustidlosti postoje naprosté neangajovanosti, k němuž se dobral, a oddal se dokladnemu vyrovnaném uklívání svých dnů. Dlouho ještě pocítovat rostoucí nad pustnoucím prostředím a zaujívanými ulicemi, ale vrátovalo ho to čím dál tím rázně, podobně jako dobyvání nových milenek. Dospál k názoru, že se nic nedá dělat ani pro nábo, ani proti nábo, dbal jedině, aby si udržel svůj odstup od všech a dosažený pocit vybátorovanosti považoval za přijatelný, moudry, protože nakonec toliko ten zaručoval poměrnou svobodu. Sui generis byl pan Žorž šťastný člověk, pokud lze výbuc dosáhnout štěstí v kleci.

Ačkoli téměř na den po třinácti letech od jeho návratu do vlasti se vyskytly dvě okolnosti, které zasáhly do zajetého rádu pana

Zorka. První byla vlhká skvrna u stropu v rohu kuchyně, druhou zářidnila správa od Lindy z Little Rocku, že přijede do Prahy, aby konečně nějakým způsobem uvedli do pořádku své záležitosti. Tu první pan Zorka podepsal v dozvědění, že ji lze vyřídit sousedskou dohodou. Druhou povídval za složitější, předpokládal však, že i kdyby se Linda chtěla rozvést, pravděpodobně by mu dálé z velkorysosti posílala šek ve výši denního platu amerického dělníka. Ze nastanou komplikace, a jakým způsobem se obě ráci propojí, to ~~je~~ netubil.

Na male Straně se lidé znají lépe než obyvatelé jediného většíku na sídlišti. Všude ovšem podléhají malichernosti, nepřejícnosti a závisti. Pan Ruk nežel rád pana Zorku nejen pro jeho tetné hezké milenky, ale i proto, že byl židovského původu, a tak město aby zavolal instalatéra, sedl a sepsal svůj dopis. Udání se dostalo do rukou pracovníků instituce, kteří osobně znali pana Zorku. Neměli ho v oblibě proto, že neprojevoval rádoucí postoj ke zřízení, že strádal přítelkyně a že byl žid.

Lindu po příletu do Prahy vysvlekli do naha a podrobili prohlídce. V zavazadlech nalezli jakousi závadnou literaturu. Robert v zemi jí sice povolili, avšak když se spolu s panem Zorkem dostavili k pohovoru, na který byli vzhledem k pozvání, vyslechli oznámení, že pro všechny podezřenské ze špiónáže by bylo nejvhodnější, aby se nejdříve ve vlastním zájmu opustili republiku, oba. Panu Zorkovi bude Rádost o vystěhování vyřízena urychleně, ale očekávali, něž to pro něho mít význam důsledky.

Vystřílené Lindě se v Praze nelíbilo. Oproti Little Rocku jí Praha připadala ponurá, epizavá a schátrala jako stará prostitutka, která už dávno ztratila mladistvou přitažlivost, a teď už jen klempíruje k biskupi ze smrti. Kéla se všechno pocit prasiviny, kterýto výraz, ač pan Zorki vrládal americkou velmi dobře, musela opatrně rozvěst. Karmě ji všeckel svatoštíským chrámem u kaple svatého Václava. Z celé sbírky gotického umění Linda najala nejvíce Madona vyšebretska proto, že se podobala jejich služeb. Při pohledu z rampy jí padl do oka dóm "U slánského kola", a někde probleskla, že je odpuzující jako vykrasý zub a že ty okolní budou sekrátka vypadat právě tak. Vše než portály barokních kostelů ji přitahovaly díry v ulicích a dležetní kostky, polovalující se u zdi. Na Karlově mostě si líče s Turka a svaté Lutgardy věsnala hrbolaté dlažby a na krátkém úseku napočítala tři psi výkaly. Vltavu povíd-

vala za odpadovou stokou. Útulný bytoček pana Žorže byl pro ni temnici, kde není dostatek světla ani pro kytky a promáčený strop v kuchyni ji šokoval. Malostranské hospody "U kocoura", "U Bonaparta" a "U dvou slunců", kde se pan Žorž cítil tak dobře, viděla jako žpalučky nabité opilci a udi drásajícím řevem, pivo jí nechutnalo a štítila se tam sedět tělo na tělo. V nejlepším mezinárodním hotelu v Erkonoších, kam ji pan Žorž ze zaujalství vyvezl, dostala příjem, když je obsluhoval jídlenost se smutkem za nehty. Nejlepším dojmem na ni ještě tak zapisobily kolenné konstrukce a dráty na letčině, v nich zpětovala aspoň stopu oné skvělé techniky, kterou ji Goma obklopovala, jediný prvek civilizace.

Edyť se s ní kdysi pan Žorž cínil věděl, že si bere americkou malonárodníku hru. Vyzářovala z ní však jakási dychtivost a on doufal, že ji výchová a přejinec do podoby kulturní Evropanky, k čemuž u ní nalezal předpoklady. Avšak léta, která protílili oddělené zavinila, že se obj vyvijeli odlišně a v dnešní podobě, tak jak je zformovala, už nemohli vybudovat most vzájemného porozumění. Nešodili se dokonce ani v posteli, tam by sice Linda nejruději trávila většinu času, ale pro pana Žorže byla partnerkou podprůměrnou, primitivní, bez rafinovanosti a fantazie, povídával se za ušleice architekta a urážela ho role kopáče základů.

Linda měla ovšem dobré srdce, které po svázení všech jednotlivostí rezholila, že se nejen s panem Žoržem nedá rozvést, jak původně zamýšlela, ale napak, že ho za takových podmínek nemůže opustit, že ho z toho pak musí zachránit, že je to prostě její povinnost. V tom směru pak také podnikla některé kroky na americké ambasádu.

Po jejím odjezdu si pan Žorž zhlubokaoudal a zakrátko vplul do svého nevykláděho životního rytmu. Setrva po třínu však održel pozvánku k jednánímu pohovoru, kde mu bylo sopakováno, že původní návrh, aby emigroval, zástírá v platoosti, a čím dříve zařídíme ~~země~~ potřebná opatření, tím lépe pro něho. O pár dní později dostal pozvánku z velvyslanectví. Tam ho přijal jakýsi tajemník s bláhováním, že o jeho případ projevil zájem jistý vlivný guvernér, že nezdory ochlesení v mezinárodních vztazích stále platí pasus dohody o slučování rodin, a že při sondaci se zdejšími úřady nevyvstaly podstatné namítky proti kladenému vyřízení jeho žádosti, až bude pořána. Panu Žoržovi připadalo, že se stal najednou obětí tajného spis-

nutí. Zvásil všechny důležky a rozhodl se celou záležitost hodit za blázu. Ze svých zkušeností vydal závěr, že systém není důležitý, že pracuje metodou kampaní, které přejíždí sotva jeden měsíc a že plodí také nových zakoní a neřízení, ať ve vzniklé zápleti námětové vanikne průsek, jíž lze bez valných potíží proklouznot. A pak těž spolehl na své štěstí, které ho doposud nezradilo. V době, kdy už hodnocena jakožto zároveň trpěla porizou po světě válkou, ptevraty, popravami a stannými právy, když za poslední rok zahynulo hladem padělit milionů lidí, z čehož sedmdesát milionů dětí, nepovídalo se za osobu tak dležitou, aby upoutala zájem déle než na pár dní a to ještě pouhou zásluhou náhody.

Toho odpoledne však nedokázal usnout, a tak po neklidné půl hodiny zase vstal. Uvátil si v kuchynce kávu, šálek odnesl do obýváku, zapálil si cigaretu a v knihovně hledal nějakou četbu na edukativní hodiny do večera. Vybral si Heyrinkova Golema, ale pak ho napadlo, že zima je za dveřmi a v jakém stavu je lyžařskou výstrojí, kterou po konci sezóny odložil do komory. Dopil kávu, dokončil a odebral se do komory, sbídal, že lyže stojí za špíčkou jako balinky, uprostřed rádně vypnute, nanejvýš boty že by potřebovaly nazárovat. Vrátil se do bytu, sedl si za psací stůl a otevřel knihu. Obous pterušil čtení, zapálil si a vyhlédl oknem na Petřinu. V přízemí zaznul tranzistorový přijímač, vyslechl české vysílání z BBC, když v podvečer zaznula náhoda výstražná světla zavřel knihu, vystřídal a chvíli se procházel pokojem, který zpříjemňovalo zvolna nadobízející slunce. Tma nastala záhy, uchýlil se do koupelny, kde věnoval dvacet minut balení. Pak si oblékl oblibené kožené sako a vylekal z domu. Proti němu trčely bílé natřené sloupyk letenské, smířilo ho však, že na dnešní večer nemá u jednoduchou žádnou schůzku, volný čas letel lákavě před ním, plný natočených možností. Postoupil po Kudrnáckých schodech dolů, přešel ulici a zamířil do hostince "U dvou slunců". Uvnitř si vyměnil pozdravy s několika znájími stamasty a zasedl ke kulatému stolu ve výčepu na volnou fidli. Na protější se ohoulila sletka římských, třetí židle u stolku sestávala neobsazena. Elečna římská sedla před sebou malé pivo a prázdnou odlivku od velkého rumu. Výčepní jí právě nechal dalšího panáka a s ním postavil na stolní desku dvoulitrový mosazný korbel, plný čerstvě natočené aziehovské čvanětky. Korbel byl bohatě gravírován a patřil panu Martinovi, u něhož v posledních obdobích bydlela.

"Já ti to hned zaplatím," řekla a vytáhla z kapsičky kabátku svauchlanou stovku.

Výčepní vzal její účtenku, rychle spočítal útratu, vrátil ji na stolkorunu nazpět a odklusal.

"Už dozdi? Tak brzy?" otázal se pan Žork, aby řec nechtala.

"No jo," přikývla slečna Mína, svauchlala vrácené peníze a zastrčila je do kapsy. "On mi česká kartinek přijist dřív."

Panu Žorkovi to připadlo divné, protože když pan Martin přicházel dřív, trávil se slečna Mínou zbytek večera společně bud pravě tady nebo o kus dalej "U Bonaparta". Retušil totiž, co se večeře mezi nimi odehrálo.

Slečna Mína měla dvě slabosti: rva a alkohol. Evžili první se před časem ocitla v neznámcích, jako servírku ji pro opakovánou opilost vyhodili ze zaměstnání. Do dalšího podniku už nastoupila na umývání nadobří. Tam se také neznámila s českým panem Kartinem a od té doby s ní spolu. Předešlého večera měl Martin službu a ona trávila volno "U Bonaparta" ve společnosti známých z ulice. Stalo se, že potom přijala pozvání pohledného štíhlého elektrikáře z Vlašské, když se jí později, když vypili lahvíku, nechtělo dozdi, stalo se, že se nakonec pobádali a elektrikář ji vyhodil. Taktak stačila v příští den popadnout nějaký starý příplast a přiběhla domů bosa a bez batů. Samozřejmě i bez klíčů, dloníme zvonila a bušila na dveře netože ji podařilo probudit Paula Martina, spíšeho svrdým spáčkem alkoholika. Pan Martin nad takovým návratem nejásal, naleklé ji profackoval, ale slečna Mína, spolehnajíc se na vzájemnou toleranci doufala, že se zase všechno urovná a na usmířenou dobehla dnes panu Kartinovi pro pivo do jeho oblíbeného korbíku. O tom pan Žork ne-měl potuchy, takže ho sledující děje ponděl pěkně překvapily.

Když totiž slečna Mína stačila dopít svůj rva a odejít z pokornou úlitbou, vpadl nenačále dovnitř pan Martin. Ubydejně, ať už ve stylizované, či jiném stavu to byl soused mizernilovny a druhý, nikdo nepamatoval, že by když vyvolal nejmenší salér nebo i jen spor. Vždycky raději ustoupil, byť měl třeba pravdu. Jeho dnešní vzrušení však odporovalo pověsti, kterou počítal, a když plovavým zrakem zaznamenal slečnu Mínu u stolku proti dveřím, bojechtivě se nasupil. Přivrávoral blíže a řekl:

"Co tady děláš? Už zase chlastáš?"

Když slečna Mína neodpovídala, usedl si na volnou židli a obrá-

zil se k panu Žoričovi.

"Já se nejspíš vopichnám, člověk to z útrpnosti vezme na kvar-týr a ono to přitáhne domů vořaly a nabý," řečoval. "Taková číza jedna. A kde se tady vzal něj korbilek? Jak si dovoluješ na něj vž-bec sáhnout?" zajíkal se náhlym návalem vsteku.

Slečna K/na věděla, že musí osvědčit trpělivost, snést vypeskování, popřípadě i další vyprask, ale představovala si, že se vše- ci odbudou v soukromí, ne na veřejnosti za přítomnosti svědků. Způ-sob, který zvolil pan Martin, parnil její hrdelost.

"Co'že to fuk?" otázala se chladně. "Já ře. jsem u tebe nějaké číza?"

"Jo, největší číza, co kdy Malá Strana viděla," potvrdil pan Martin. "A něj korbel..."

"Tady ho měl," vykřikla uraženě slečna K/na, chytla nádobu a vycírala její obsah panu Martinovi na klevnou. Prázdný plechák mu vrazil do klínu.

Pan Martin zaspal po dechu a zvolna vstal. Současně se zvedl i pan Žork a výčepní pan Bohouš přibíhal spoza pultu. Byl o pár hla-vy vyšší než politá oběť, pan Žork skoro o celou.

"Co se děje?" hartusil pan Bohouš. "Rvačky a souložce vyfizuj-te na dvorec! A nedělejte mi tady z toho plovárou!"

"Jen klid, všechno je v lesku, honouši. Malé nedopatření, černá záležitost," chláchalil pan Žork, záhlil do kapsy a včunul výčepnímu do ruky dvacetikorunu, necelou desetinu necelé hodinové mzdy amerického dělníka.

Pan Martin se bezvýznamně otáčel a zanechávaje za sebou mokrý čurulek, vylezl ze dvou s blesknavým korbilek v ruce.

"Pro pána krále, to jsem to vymhoukl, já kráva jedna pitomá, blbá," zabědovala slečna K/na a padla na židli.

"Jen klid," hucel pan Žork a usadil se proti ní. "Vidjet ono se zase tak moc neto."

"Je to artvy, je to uplně artvy."

"Všecko se zase nějak srovná, jen rádou paniku," hucel svou netu pan Žork.

V lokálu se všechno skutečně srovnaly brzy. Pan Bohouš vytřel podlahu a hosté se zase zaměřili na svou zábavu. Jenozále výhledky na srovnání s panem Martinem nevypadaly tak jednoduše, což věděli oboj. Jelikož však byl pan Žork kavalír a grand, pokračoval v konaj-

šení. A jak objednával piva a růzy, zdůlly se těžkosti úměrně slábnout a naděje nilit. Také on měl své starosti, a když je lítel, jejich duše se počaly sblížovat, pojil je společný osud zeměho vyhnanství a ztráty domova. Pan Žorka se dojímal víc a víc, a jakkoliv nebyl v situaci tak ohromné náležavé.

Po zavírací hodině ji pozval k sobě a ona jeho nabídku útočitě alespoň pro tuto noc přijala. Když stoupali po kameničích schodech, vedli se v objektu kolem pasu a nevadilo jí, že potkali několik společných známých z okolí. Nezpozorovali ani svídavou tvář panu Haka, vykukující nahoru v prvním patře nad zábradlím, než pan Žorka nalezl patřičný klíč od bytu.

Pan Žorka zapnul magnetofon a obývacím pokojem začal strhující rytmus beatové kapely. Pak dnešní z lednice láhev růzy a každý vypil ještě dvě odlivky. Zanedlouho vstoupili do lednice a tu nemohl neuznat, že slečna Kína je o několik třídní lepší milenkou než Linda z Arkansasu. Probíhal jeden ze štěstných dnů panu Žorka, kdy i rudá světla nad Petřínem vypadala téměř smesitelně.

A vlněnec očekávané doskovadlo harmonie — večera vznala za svět. Slečna Kína se obracela ke zdi, aby se oddala spánku. Ať už byla na vlně změna polohy nebo ty dva poslední růzy, žaludek jí vypověděl počlužnost tak prudce a bouřlivě, že se nestáhla ani zvednout, natož doběhnout na toaletu. Pan Žorka, který právě natahoval ruku po vypínači strnul a zděšeně zíral, jak se jeho krásné široké lože s bělostným povlečením zlení v kalhotě. První útek vystřídala vzápětí zufrost, skoček vyletl zpod pokrývky a zařeďel:

"Ven! Okamžitě ven, ať už tě tady nevidíš!"

Slečna Kína si jen zvolna uvědomovala dosah kalamitní příhody.

"Žorki," zašeptala, ale už jí začalo docházet, co způsobila, a jak rychle střízlivěla, naristal v ní pocit studu.

"Vypadni," hulákal pan Žorka s rukou napřaženou ke dveřím. "Já to tušil, že se z tebou nemám zahmožovat."

"Žorki, já to uklidím. Všechno vyperi, nechob se, rádyb' vše, že nemám kam jít," prosila Kína.

Pan Žorka zatím zeznal trapnost okamžiku, jak tady stojí nahý s napřaženou rukou, netěškl se do županu a ztišil hlas.

"Martin měl pravdu, jsi ubručená coura," řekl nonaváštně. "Těšnai, hnusiš se mi."

Elektrou kínu ten tón zarazil. Předtím než odesněly poslední věty byla na kříži s vědomím, že se provinila. Ale že je odkašována na úroveň psa, očklivého vypolichaného tvora, kterého nikdo nemá rád, nikdo ho nechce a když mu sedí jen z milosti, to nemohle přijmout. Cosi v ní, co by nedokázala pojmenovat, jí přikazovalo, aby, ač zblízka a na dál, ač nemá kam hlasu složit, odmítla přiznání, že je pouhým svifátkem. Vnitřně se cítila být přece jen něčím více, a tak potlačila slzy, které se jí draly do očí a několik vteřin mlčky a chladné zářila tvář panu Žorka. Pak začala se zase sbírat kusy svého sepraného prádelka. Než si zatahla kalhotky, světlík a svíci, zetísko pan Žork stál jako kazouf v županu s tlustou čeprou s trapezi kol boků, překonal už nejzlabší chvíli. A když jí odemykal domovní dveře, ustíhl na jednu z plošin Radničních schodů, smělecka pocitů spletené z pramenků viny vlastní i cizí, příkroff, ponílení, jenž předcházel vzlet porozumění a stížení, z těhy strašného světa, hnětoucí jedince rozgnané do podoby násilníka i muceňka, vrha i sebevraha, vyvřelou ve stručné větě, kterou spíše než jsem adresovala noční tě, pláče dovnitř:

"Kně se vždycky všechno pokazí, prozin," řekla.

Vykročila dolů po schodech, pan Žork zabouchnul a vracel se zpět, studený a vzptízený jak peň. Než zhaslo světlo minutky zasáhl se rukou, že nad zábradlím v patře zahlédl nějaký pohyb, nevěnoval věk tomu pozornost, v tuto chvíli mu bylo všechno jedno, byl v prahu. Zavícel se sebou dveře bytu, zamkl a pak si naliil velkého penáku rumu z poleprázdné láhvě. Zapil se, zapálil si cigaretu, potom v ložnici strhal s věčnou potříškou lehní prádlo, v koupelně napustil vanu a naházel do ní prostěradlo a povleky polštář. Neměl coť sil aby znova ustál, znechucovalo ho pokyšlení, že bude spát na holých matracích, a tak se vrátil do obývacího pokoje. Když očízládal dopitou sklenku, osval se svonek. Posadil se k dveřím, zaváhal ještě na vteřinu než otevřel. Na chodbě stál muž s dlouhými vlasy a zárostlým obličejem, z houstiny vousu vydražoval zasítý nos a blískaly bystré oči.

"Prozin, že tě obtěžuju, když jsem něco fotit, ale začíná padat zlha," řekl novětovsk.

Tepřve když prohluvil poznal pan Žork, že je to fotograf Fotek, který bydlel na Janském vrchu. Potkávali se občas v hospodě, ale nijak blíže se nepřátelili.

"Potřebuješ něco?" otázal se pan Žork.

"Ne, vždeč nic," řekl Tomek. "Jenom tak jdu kolem a nevedlo mě, jestli jsi doma, Žorki."

"Prima," řekl pan Žork po vteřinové očalce. "Tak pojď dál."

Pozdní host zamířil s jistotou do obývacího pokoje a posadil se za psací stůl u okna. Nespečnavě se rozhádla a pak řekl:

"Esa to tu celkem sluší. Třecou tmavý a do kuchyně zateká, ale jde to."

Sluvil zvolna, zastrčeným klíštem, jako kdyby byl lehce necházen. Pan Žork pochopil čestným smyslem, že netuše dříleší, co říká, ale to, co neříká.

"Dál si růzaj?" zeptal se.

Tomek nabídku přijal, pan Žork přinesl čistou sklenku, naplnil ji a další také sobě. Třetí prázdná sklenka, z níž předtím pila kávu, stála na stole a Tomek na ni pozorně hleděl.

"Dopiju a jáu," řekl po chvíli. "Už je dost pozdě."

"Co je to pozdě?" usmál se pan Žork.

"Slyšel jsem, že odjedeš do Ameriky," navázal návštěvník po další odmlce. "že prý ti konečně povolili emigrovat."

"Kde jsi to slyšel?"

"Už ani nevíš, všude se o tom sluší," poohlížel rukama Tomek, "ne kdy to mělo naplánovano, ten odjezd?"

"Zatím jsem ještě ani nepodal žádost," odpověděl pan Žork.

"A kdy ji podaš?"

"Mohu, že vžebec na. Nějak se mi nechce," přiznal pan Žork přímo. "Uznej zám, jezdíš ven dvakrát do roku, do Francie, Itálie, ale když si na fotose své, vrátíš se zpátky. Já bych nemohl."

"Víš, Žorki, zj, co jene na volný noze, to máme těšky," povídychl fotograf. "Když si vzpomenou, obviní nás z příslušnictví. Keníkdo v občance sice zámo, ale hráčkou nás usvědčí, že kijeme z jiných peněz, sasba dva tři roky. V tvém případě navíc figuruje ta Amerika, špiónáč, to by hodilo nejsíň deset."

"Jský můj případ?" zamítl pan Žork. "Můj případ je v tom, že když jsem chtěl já, nechtěli oni, dneska já nechci a oni ně k tomu nutí. Nechápu proč najednou ta změna, po tøílka letech."

"Ja ti to povím, Žorki," řekl Tomek, "oni jsou totiž jako děti. Kdo si zasezou a musí to zít stojí co stojí, ať to stojí kolik chce. Ber je jako děti, Žorki, nici víc."

"Je jsem jako dítě strávil celou válku v koncentráku," řekl tím pan Zork. "Kde byli tehdy oni, tyto dnešní děti?"

"No jo, tak já už půjdou, je skoro pozdě," zvedl se fotograf od stolu, dopil rum a usmál se. "Vážnul si taky, že v tom našem městě nejsou už ani žádní vrabci? Vymizeli nějak nebo co. Vrabčáka uvidíš jednou za rok, vžduše jenoz Praživí holubi a balkánský hráličky, všechno samý parazit. No, bud zdrav, Zorki, určitě se ještě uvidíme než odjedem."

Pan Zork hosta vyprovodil, zamkl za něho a vrátil se do obývacího pokoje. Ke židli u konferenčního stolku viděl sedět usměvavého cizího pána v elegantních tmavých šatech. Byl tenkrát příliš mlad, aby vnímal smysl rozkrovu, ale otec, který odmítl odjet, k němu z koncentračního tábora jist nepřežil.

Dopoledne vstal jako obvykle po desáté hodině. Pohyboval se z mechanicky z místo do místo. Čti pohledu z okna zjistil, že Petřín zahaluje nepřehledná alba. Když krátce před jedenáctou vystoupel z domu, schody a dlažbu v Nerudově ulici pokrýval film klukého vláka. Na Malostranském náměstí si v prodejně tabáku koupil cigarety a novinky. Zamířil do kostelecké ulice a pokračoval po Žárové mostě, kde z klínové clony vystupovaly sochy neodkávané a cizí jako neskutečné přeludy. Na druhém břehu Vltavy sáboval z Královské cesty do Liliové ulice, pak se přes Betlémské náměstí dostal do ulice Dušní Perštýně. V čekárně řadu postávali pouze tři žadatelé, po deseti minutách přišel na řadu a vstoupil do úzké kóje se stěnami z desek umělých hmoty. Zaneslář neměl okna, zámkva u stropu zaužívala prostor studených osvitem. Za stolem seděl muž neurčitého věku s brýlemi v kovových obrubkách. Jeho tvář dudila dojem, že je také vyučována z plastiku. Na pozdrav neodpověděl a když se pan Zork představil, bez zdrova mu podal formulaf šestnácti o vystěhovalcích pas.

Po necelé minutě se pan Zork ocitl venku na ulici. Vykročil k Národní třídě a potom směrem k řece. V samoobslužné jídelně naproti Národnímu divadlu si objednal špekové knedlíky a parci blážku navíc, syrové kyselé zelí a pivo. Po obědě se rozhodl, že pije do domu pšenky a dal se doprava po nábřeží ke Karlovým lázním. V podloubí před nimi zrychlil krok, tento úsek ho odpuzoval. Na Křižovnickém náměstí se na chvíli zastavil, aby se pokochal architekturou pěti slohů, nevidaně nakupených v takové blízkosti. V hru-

té zlze bylo vidět pouze rentgenovýma očima. Na mostě přijímal sdravice soch když je míjel, než se propadly dozadu do bílé vaty nenevratné.

Na Malostranském náměstí prošel pod podloubím a ve Valdštejnské ulici se zastavil "U tří zlatých trojek" za jedno pivo ve stoje. Nechnutnalo mu, bylo teplé, fídké a s mydlinkovou pěnou, ani nedopil sklenici. Potom stoupal Ferudovou ulicí po pravé straně. Když poněkud zprůhledněla, přesto však, když před domem "U zlatého orla" potkal elektrou žinu ptipádlo mu, jako by vystoupila přímo ze země. Zastavil se uprostřed chodníku a zastoupil jí cestu.

"Kino," oslovil ji, "chtěl bych ti něco říci."

"Nemám rájem," odsekla, obepala ho podél zdi, ale přece jen mimořádně zpomalila krok.

Stočil se za ní a opakoval: "Kino, musím s tebou okluvit. Je to vážné."

Jeho hlas zazněl tak naléhavě, že se zastavila a pan Žorž k němu přistoupil. V bledém obličeji s unavenými rysy jí vzdorně zářily temněhnědé oči.

"Musím se ti okluvit za ten včerejšek," řekl. "Já to tak nemyslel, prosím prosím."

"A co?" uklíbka se. "Vždyť je to jedno."

"Není," zavrtěl hlavou a po vteřině dodal: "Já tě nám přece rádi."

Velké oči slezny ženy se ještě o malíčko rozšířily a celadný výraz v nich vystřídal údiv.

"Přijdeš večer ke Blundu?" otázal se, když mlčela.

"Jdu do práce, končím pozdě," řekla.

"Tak k Bonymu, tak je to do jedenácti," namíthal.

Okamžik ještě zhlubila, pak se na jednou otocila.

"Dumín běžet," řekla. "Ahoj, zatím."

Díval se za ní jak pospíchá ulici dolů a její postavice roztažá v zlze. Potom vykročil opačnou směrem. Na odpočívadle řadnicích schodů před svým domem zvolnil, ale pak znul domovní dveře a pokračoval vrahru, v Loretánské ulici se dal doleva k Pohořelci.

V pivnici "U černého vola" bylo plno, ale náčel ještě jedno volné místo na lavici u okna. Seděl sám, mléky pil jedno pivo za druhým a čárky na jeho ústence přibývaly. Nesoustředoval se na žádající povný bod, nechával myšlenky těkat a vlnovitě fetěsit, cítil se

uvolněná, téměř vyrovnané. Když se zase filo a v lokálu rozsvítili, parta vojáků z blízkých kasáren zapletila. V tu chvíli se ve vchodu objevil pan Martin, uviděl v rohu osandlého pana Žorku a zasedl se proti němu na upevněné místo.

"Tak co?" řekl místo pozdravu. "Co je novýho?"

Pan Žorka bez slova sňhl do kapsy a podal mu formulář. Když ho pan Martin rozložil, překvapeně zavinkul.

"To tohle," podal papír zpátky. "Tak ty mizíš?"

"Rusím."

"A kdy?"

"Říkali, že mi to vydává co nejdřív."

"Káč kliku, že ti to konečně povolili."

"Myslíš?" zeptochyboval pan Žorka.

"Jasné, co tady v tom svrabut a je to císařská horší. Tam tě čeká bourák jako parník, tehdy milionář fabrikant nebo co, život v samých lahodách, bral bych to z fleku," horoval pan Martin. "Ty jsi měl vždycky pekelný štíska."

Pan Žorka na to neodpověděl. Když se přicházel pivoňk a plnou pěstí piv, odmítl další píllitr a obrátil se k žádnu s objednávkou: "Prosím nám láhev Šempaňského."

"Cože?" vylekal se číšník.

"Flášku Šempachu, no," houknul pan Martin. "Tady na Žorku, má dneska šťastnou den."

"Musím kouknout, jestli něco takového máme," řekl číšník.

Odběhl, ale za chvíliku se vrátil s láhví sektu a dvěma číšemi. Sloužil zapolil s krátky uzávěru, ale pak se mu přece jen podařilo uvolnit zátku. Po nedosrlém pšouknutí, které následovalo, naplnil číš se tekutinou, v níž neochotně valhalo pár butlinek.

Pan Martin si přitulil a panu Žorku a první sklenku vypili na ex. Při třetí se zeptal:

"Kdo má včera k tobě?"

Pan Žorka přisvědčil, načež následovala další otázka:

"A co bylo?"

"Vžebec nic," odtušil pan Žorka všechny klasec a dodal: "Co měla dělat? Běla se, že ji nepustí dojd a kdyby, že ji zaloftí."

"To bych taky udělal," potvrdil pan Martin. "Viděl's, co mi provedla."

"Jenže ona běla pro to pivo tobě, až se vrátíš z facky," řekl

pan Zork. "Je to dobrá holka, Martine."

"To je, když nepije," řekl pan Martin. "Ale ona v poslední době pije moc."

"A kdo ne? Všechni pijeme moc," usavřel rozhovor pan Zork, dopil sklenku a oznámil: "Jdu domů, zdeho dneska více než moc."

Když zaplatil a vstal k odchodu, projevilo se jeho zabschodenecí jako oprávněné. Potécoivě proklopýtal místností, z výdepu se stěží střítil do dveří a když vyšel na chodník, stratil rovnovahu. Po malé nohama se snažil dostihnout trup, pospíchající dopředu a od pádu ho zachránil jen blízký pilíř podloubí. A když se po chvíli odlepil od opory napadeního se mu udržet přímý směr a oběhl eloup ve vrtuli, aby skončil na tomtéž místě, odkud vyrazil.

"What the hell?" zahučel v jazyce žert, kam se měl záhy uchýlit. "Eh?!"

Dvě minuty stál s podklesávajícími koleny opřen zády o pilíř a zhluboka dýchal. Když nabyl dojem, že se jeho stav zlepšíl, odrazil se a vystartoval. Široký chodník mu byl úzký, začínal po něm od obrubníku ke zdem domů, protijedoucí se mu vyhýbali, ale na konci přeče jen dovrávoral kolem nároží hospody "U radnice" nad Radnické schody. Lomené spadaly dolů jako závodní sjezdovka ve Špindlerově Mlyně, eráz, rovinka, eráz. Pan Zork rukával po zábradlí a zvolna a estupoval dolů. Fak dotekal na ~~zábradlo~~ ^{odpočívadlo} kruhu úseku, který mu připomíhal velký hang pisty. Probojoval se jím až k úpatí, kde zábradlí končilo, dostal se na plošinu, odkud ho dělilo od domovních dveří jen pár schodů, blyskavých vlnkem. Odpooutal se od zábradlí a dveře začaly působit magnetickou silou, neustále silejší, neodolatelnou, pokoušel se zábradlí stoupající rychlost, zaklonit nebo aspoň vyrovnat dopředu našikmělý trup, v posledním okamžiku si uvědomil, že by mu poškytl záchrannu některou z podpěrných hranců letení, ale opovrhoval tím monstra natolik, že se ho stítil dotknout, nedokázal silou vše vyrovnat balanc a zmítil se s poslední trojicí schodů. Zůstal ležet na rovince přede dveřmi domu, kde bydlil, s rozkrátené klavy mu eráela krev a vytvářela teanou, bohatnající kaluž.

Tak ho nalezl pan Rak, vycházející z domu na každodenní vedení procházku, skoro zakopl o bezvládné tělo pana Zorka. Vzápětí se rozběhl do hostince "U dvou sluncí" pro pomoc. Jeden soused nabídnul

svůj vůz a odvaz do nemocnice, zákoliv už mohl užito pět čtvrtetek, záchranná skupina pod vedením výjezdního pana Bohouše dopravila oběť k autu a naložila ji dovnitř.

Pan Žorka se ještě na první výjezd probral k vědomí, když ho pan Rak s pomocí dvou dobrevolníků ukládal na nosítka před vchodem nemocnice "Pod Petřínem". Hlava kolem sice byla hustá jako mléko, avšak vyhaslá jící rentgenovým zrazenem zaznamenal rukáv výstrašné světla nahoru a roztroušená bílá pod nimi v podobě obrazu neznámé oblohy s hvězdami. Ten poslední výjez připadal panu Žorkovi krom obyčejně krásný a stal se závěrečnou štastnou tečkou za jeho poslední životem.

Prosinec 1982

Zcela nepodařená angažovanost

Před několika dny jsem se byl podívat na film Jak svět přichází o básníky. Příjemně jsem se po celou dobu bavil. Film je natočen podle novely Ladislava Pecháčka ~~Ammatéři~~, o které už tady někdo – tuším Ivan Klíma – psal. I mně se knížka líbila svou svěžestí, mile humorým pohledem na jinošská trápení s probouzejícími se milostnými touhami; vzhledem k tomu, že šlo o prvotinu, zdál se mi autorův talent velmi slibný. Pak jsem si, víc než před rokem, přečetl ve Svobodném slově rozhovor s L.Pecháčkem o jeho nové knize Červená rozeta /Melantrich/, a ten vyznival dost podezřele. Po Pludkově pmařletu to měl být další román o obrodném procesu v roce 1968, a ještě k tomu satiricko-humoristický. ~~Prvotina~~ J.Kozák – který ~~mladík~~ sliboval už před dvacáti lety v televizi velký společenský román, v němž ukáže všechnu zládnost a proradu poražených praviceckých sil – dosud svůj tvůrčí dluh nesplnil, měl ambiciozní začátečník / překročil už ovšem čtyřicítku/ šanci udělat svou druhou knížkou díru do našeho zkonzolidovaného světa.

Naproti kinu Hvězda, kde promítali zmíněný film, jsem ke svému údivu v stánku PNS zahlédl Pecháčkovo angažované dílo, ačkoli snad mělo být dávno rozebráno – satira a humor se přece prodávají samy. Zvědavost mi nedala, obětoval jsem 16 Kčs a záhadu jsem brzy rozluštيل, stačilo přečíst deset patnáct stránek /celkem je jich 178/: humor je to neuvěřitelně upocený, satira tupá jak poleno a angažovanost pěkně přitroublá. Myslím, že ani oficiální kritika nad touhle slátaninou nemohla být nadšená, i kdyby autorovi pro jeho angažované téma držela oba palce.

Děj je zasazen do malých lázniček. Voda z jejich dvou pramenů se prý nemine účinkem u pánu, kteří mají potíže s plněním manželských povinností. Sem posílá proslulý pražský sexuolog svého pacienta, básníka Karla Rotta s manželkou, aby se pokusili po dvouleté marné lásky snaze dojít svého štěstí. Všechno se točí kolem téhle chouloustivé situace, která snad v sobě nějaký humor skrývá, Jenže humor značně trapný. Záleží ovšem na tom, jak autor dokáže vidět svého hráče, jak vykreslí jeho lidský profil, s jakým satirickým spárem odhalí jeho ledví, hodné výsměchu, ba pohrdání. Náš autor si vzal na pomoc rok 1968, který mu nabízel možnost zeskřenit klikaťost politického vývoje jeho hlavní postavy, a tím jaksi pocuchat i její charakter. Jako určitým "znamením" mohl tak vyjádřit i charakter celého politického pohybu. Jenže jakápak politická aktivita v zapadlých lázničkách na dovolené? Spočívá jen a jen v tom, že básník Rott sesmohl jakousi rezoluci a žádá ostatní rekre-

anty o podpis na podporu "obrodného procesu". On sám se však do žádného zápasu nehrne, nikde nevystupuje, žádné zásady či ideály nehájí, do jakés takés aktivity ho strká jeho ctižádostivá žena a svými vzkazy z Prahy jakýsi záhadný dr.Kramoliš ze Svazu spisovatelů. Dobové spory sem zaléhají jen z povzdale, totiž jako jedovaté tří mužů, kteří utrušují ironické poznámky o demokratizaci, o socialismu s lidskou tváří apod.

Kapitoly dějstvující v lázních se střídají s kapitolami, v nichžich-formou vyprávějí různé postavy, buď sám bázaník nebo jeho žena či ještě kdosi, o své minulosti. Tak se dovíráme, že slavný mládežnický básník z doby poválečného nadšeného budování byl zafixován až chorobně na matku, po její smrti nebyl schopen se o sebe vůbec postarat, takže ho snadno za ruku zkušená zdravotní sestra, kterou poznal za návštěv své matky v nemocnici. Žel, náš básník utrpěl kdysi jakýsi sexuální úraz. Na stavbách mládeže si totiž obvykle vybíral odměnu za své veršování od nějaké neivně okouzlené mládežnice, za což mnohokrát dostal od místních chlapců přes hubu. Jednou to ale bylo přímo tragické, na vesnici ho kluci chtěli zbit nástroje jeho mužstva, leč "nebylo co useknout". On ale přitom utrpěl šok a jeho nynější impotence je zřejmě toho důsledkem. Ctižádostivá ženuška má pro jeho svízele pochopení a dirigována zkušeným sexuologem pokouší se ho vyléčit, dokonce i tím, že mu do postele strká jinou, co to s ním udělá. Kaneštěstí ta mladá žena nemá dost uvědomění a po přečtení Rottovy sbírky básní ho prostě ze své komárky vyhodí.

Rottovo mládežnicko-nadšené rýmování /i v hřách/ by nesporně bylo indicií, jež by nám umožňovala vidět v příběhu klíčový román. L.Pecháček však udělal všechno, aby za jeho hrdinou nikdo nemohl tušit žádnou konkrétní osobu. Rott je sice úspěšný literát, ale musí si přivydělávat v zaměstnání – pracuje u jedné přepážky na hlavní poště v Jindřišské ulici!! Když nás autor přesvědčuje, že "jeho jméno letělo republikou. Zatracováno, vysmíváno, vynášeno. Klaněli se mu, nadávali, podlézali i bili" /str.154/, nechce se tomu věřit, protože Rott je zcela pasívní, orá s ním jeho dost omezená žena, nikdy ho nevidíme mezi literárními přáteli, ba neznáme vůbec jeho názory, a to ani na literaturu, ani na politiku, prostě na nic. Je to postava naprostě nedomyšlená a umělecky beztvářá jak bláto, jediné, co o něm zvíme je, že mu narostlo břicho jako "pomník nad padlým hrdinou"/!/- takovéhle hospodské vtípky tu převládají.

Neschopnost stvořit satirickými prostředky Rotta jako živou figuru má ovšem své důsledky nejen pro humoristickou rovinu příbě-

hu, ale i pro její chtěnou angažovanost. V tomto ohledu si přece mohl autor dovolit takřka všechno, mohl zasměšňovat, ironizovat, tupit do alelujá a nikdo by mu nic nevytkl – musel by se ovšem střebovat, aby se čtenář nad tím umrajem údajných politických štrébrů z roku 1968 s chutí zasmál. Ale to on právě nedokázal. I ta jeho satira takříkajíc protiobrodná je zcela bezzubá, taková "jo a ne", invektivy těch tří skalních komunistů se pohybují stále v obecné poloze argumentů z oficiálních konzolidačních usnesení, nikde se pravíčácká proradnost, zrada na socialismu apod. neprojeví v konkrétním činu či postoji určité postavy a autor se ani nepokouší vyjádřit nějaký originální postřeh nad dobovým vývojem a určitou význačnou postavou. Celá jeho angažovanost se omezuje na značně vyčpllé glosátorství, ale s uměleckým ztvárněním složité doby to nemá nic společného. Ostatně všechno se odehrává — jinde, v Praze, v lázničkách kdesi v podhůří je náramný klid a lidé mají jiné, oscbnější starosti.

Jak se mohlo stát, že po vtipné a humoristicky svěží prvotině utrpěl autor takový umělecký debakl? Jsou to vcelku jednoduché počty, případ v literárních dějinách nové doby dost častý. Zatímco tam měl začínající prozaik své téma zažito, tady sáhl po něčem jeho naturelu zcela cizím, s čím se nedokázal "sžít". Ba on zřejmě — neznal dost dobře ani životní reálie, nezbytné pro vykreslení prostředí a atmosféry, například poměry ve Svazu spisovatelů a měl jen mlhavé představy o tom, jaký vůbec byl životní styl spisovatele, jehož si vybral za hrdinu. Proto všechno vidí jaksi zdálky, "jako z rychlíku", nikoli bezprostředně, názorně, proto do ničeho pořádně svou satirou netne, ale jen pošimrává, není satiricky zlý, ale jen kousavý, proto poztrácel humor a spokojuje se s laciným vtipkováním. Ctižádost mu zřejmě velela jít rychle po prvním úspěchu "nahoru", získat si slávu, a tak zvolil nejlevnější způsob: vnější angažovanost tématu. Ale ukázalo se, že to není tak jednoduché a že v umění se nedá fixlovat. L.Pecháček utrpěl svou druhou knížkou nezdar tak průkazný, že k rehabilitaci svého talentu u čtenářů bude muset napnout všechny své tvůrčí síly. A to už nemluvím, že půjde v neposlední řadě i o rehabilitaci charakteru.

A na závěr téhle poznámky jen smutnou pečku: odpovědným redaktorem recenzované rádobyangažované knížky je – Marek Fikar.

Milan Jungmann

Literárněvědné konference.

Letošní jubilejní 25. Bezručova Ořava vyvrcholila v polovině září celostátní vědeckou konferencí, které se zúčastnili nejen renowovaní literární kritici, ale i spisovatelé a pedagogové vysokých škol z Prahy, Brna, Olomouce, Bratislav, Plzně aj. Hlavní řečník, literární kritik Milan Blahynka ^{EVOJI} zaměřil svou pozornost na literární kritiku v době výdeckotechnické revoluce, a to tak, že poukázal na dobré i špatné skúsenosti literárního kritika, vystupujícího v televizi a poukázal na nevyužité možnosti, jaké spolupráce s tímto médiem skýtá. Lze podotknout, že nejvhodnější by v současné době byl seriál tvůrce Dietla z prostředí literární redakce a rozhovorového spisovatelského života, kde by herci typu Chudíka a Houčky přiblížili náročnou práci socialistického literárního kritika současnosti i nejčirší divadelní významnosti - v třinácti dílech.

Z desítek dalších diskusních příspěvků je třeba vyzvednout významné vystoupení pražského univerzitního profesora Jiřího Hájka, který si poštěkal nad neuspokojivým stavem české divadelní kritiky a vytvořil své nezpokojení nad jejím těsnutím k technologicitě. Takový přístup, jak uvedl, znemožňuje např. realisit Ypsilonku, jež divadelnost destruuje, od Divadla na provázku, které objevuje stále novou divadelnost. I tím, že zakladatel, ředitel a režisér Divadla na provázku zanechává v Brně novou vlnku a utíká přes Jugoslávii na Západ, provádí ve své jachtě pokrytého tajemníka divadla, v sedmdesátých letech příslušníka StB, a tedy zbarveného možnosti přes mezičesko-jugoslávské hranice legálně projíždít. Remluvě o tom, že Divadlo na provázku má jakousi pobocínu scénu ve Švýcarsku, vytvořenou z vlastního káelu herců-emigrantů, a je tak scénou světově evropské úrovně. Předznamenává tím budoucnost dalších českých divadel?

Účastníci konference shléčli závěrem slavnostní představení Optimistické tragedie V. Višňovského, o jejíž inscenaci druhým posedovali s anekdotou Slezského divadla Zdeňka Nejedlého.

Jiná literárněvědná konference proběhla dne 2. prosince 1982 v Brně v sále Malého divadla hudby Moravského Muzea. Řídil ji PhDr. Štěpán Vlašín, CSc, a úvodní projev pronel PhDr. Milan Blahynka, CSc. Vyzvali v něm vrátnou jednotu v rozmanitosti čísla /40 svazků!/ univer. prof. PhDr. Josefa Hrabáka, DrSc, akademika ČSAV, který se dočkal životního jubilea. M. Blahynka upozornil i na to, že J. Hrabáček vstapo-

val do literatury s velkou vlohou básnickou, i když jeho dva svazky veršů byly dokonale překryty a překlenuty veškerým jeho dílem jiným, jehož význam přesahuje celonárodní oblast.

Každou potvrzení tohoto vystoupil člen korespondent Slovenské Akademie věd, prof. dr. Miloš Tomčík, DrSc., a vyzávěl dílo J. Hrabáka v česko-slovenském literárně-vědném kontextě; zdůraznil Hrabákovu životní značost problematiky české, slovenské i evropské literatury - tu uvedl prof. dr. Tomčík na posledním místě.

Doc. dr. O. Sirovátková CSc., si povídala Hrabákova bádání nad českou populární a zábavnou literaturou, kdežto dr. D. Jurčík DrSc., ocenil jeho nekliterární komplexní pohled výkladu dějin literatury na podkladě vztahu literatury k ostatním druhům umění v souvislosti s jeho zákonitým učilím o syntéze. Prof. dr. Miler Koppecký, DrSc., podtrhl Hrabákovu přínos i na poli komeniolegickém, Dr. Alena Hájková, CSc., ocenila hodnocení kozičky v literatuře, jež je jubilantovi obzvláště blízké, zatím co PhDr. Iva Tkalcíková, CSc., z Bratislav, ocenila Hrabákovu přínos pro výzkum starší slovenské literatury a Dr. Jiří Pavelka připomnul Hrabákovy myšlenky z teorii českého jambu v návaznosti na jeho ostatní práce verecologické.

Jménem kolegia věd o umění ČSAV v Praze pozdravil jubilanta jeho předceeda prof. dr. Jan Fischer, DrSc., a jménem Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV v Praze PhDr. Slevomír Wollman, DrSc. První z posluchačů řečníků připomenul, že "v topografickém významu Hrabákovy říše jeho dílo patří celému národu" a že "uměnověda v naší současnosti bez něho je nemyslitelná". Se svými referáty na významné vědecké úrovni vystoupili pak ještě další literární vědci, aby zdůraznili myšlenku výše uvedenou předcescem kolegia věd o umění při ČSAV v Praze.

Protože konference všech těchto významných literárních vědců se konala v Brně, dovoluji si připomenout - pochopitelně jen na okraji této významné události - že stejně ^{do} dne 2. prosince 1982 v 17.30 na brněnské centrále pohřeb do hrobu, a bez hudeby, kdysi docent, PhDr., a SCs, čestný, pravdivý a proto umlčaný muž - Č. L. Č. Suš. Byl to literární kritik. Zemřel v nejubilejním věku 58 let. V době konání jeho pohřbu neviseela na rektorátu budovy univerzitní školy v Brně ani černá vlajka, i když jinak je vystěhována při pohřbu posledního člena rodiny - byla by možná nevhodnou připomínkou pro mnohé perfektně fungující literární vědce. Kliká se: "S kým neužíváme, toho živého nepotkáme".

/kof

Zas jednou cítím se na mostě a nevím, co bude výnosnější: mluvit o mortkách, ti o vodě pod ním? O mostě, jak z neveselého koryta pro Eče ulice vede do šerého koryta ulice příkří, ti o nešikavé vodičce, jak někdy nemínitelné, vždy shora dolů, nese, co prokletství napřeslo a co nám ještě tady do ní rádo nadělal? Klečme, zkázany jsou nás i běsnické symboly a metaforey znějí jak úpatné proroctví. Ryana klela na přání papír.

Našel pořád o tom mluvit? Kyníme a jednáme, jako by mělo: pro zákon, ne protest a k učení Čucha. Ale co když pitomci potomci budou nás sázet s potoveným steskom, s nimiž my dnes čteme svědec-tví o utrpení českých vlastenců v rakouských řečích? Protesty, najít-li platit, vyslovují se ve světě dnes hrubším blassem. A nás Čuch, ten by učíl dobré, kdyby si zhotovil samostatné čředlo!

Je obvyklé a správné, že svého činného Čucha četíme před eurover-ži světa. Ty budete tleskat odrážíme, pokud zíla stáčí, a zároveň zato říct, že život nám nedělá krásný, ale nešiknil nás, my zádle víme, co nám být a co ne, nic nás nezmýlí a pravda ~~je~~ vyjde na světlo. Když udělosti dnes ukazí tak silně, že Čuch je osrážen a kraský, klidme se s ním správně do kouta, kde su tuž dočalouváme nebo su červené obklady z boji-vé hudby, posilující četby nebo modlitby. Silně a bojovně osobnosti zkrátko volají svého Čucha ke kázni; to se ovšem nám smrtelně shrou-tit. Osobnosti silné, bojovné a pokorné volají ho krom toho k pechoři a věroslavi, jež může v svém oboru být nekonkurenční i nekontrolní, aniž se pro-jednávání vše světem hne ze úpatného místa.

Rásky nám udělosti prosaknou rádi i nás, takže doch pochybně obry-su a soudržnosti, bloučí v krabu, svět se mu běží a všecko druhé se mu stráčí; to se stráčí duch sám. Voláme mu doktora. Ten třeba pomůže a doch se skrče, ale nikdy už není to, co byval, a po bojiště kráčí další imponantní, ale nešikný veterán.

Bachme tohoto měsíce stranou, odkud ty rány jdou, a napsání nám, proč někoho ducha vždycky tak mohou, většinou překvapují a často níží. Myslím, že již je to pro jeho těžkou hmotnost, setrváčnost a velkou možnostní cenu.

Doch, tot člověk našebo všeomí, svědomí i všeomocí. Tu je uložena jistina naději bytosti, odtud vycházíme dálku jednat ve řpatném světě a sen se vracíme pro odměnu, často jedinou. Tady leží násé poklad, přesnéji řečeno, násé podíl všeobecného pokladu, puncovaného filozofy, učitelů a umělců. Co odchylného se děje a prodává na trikotí kolem, je nízkost, žpina, hřich. Všemždáme si, čím je násé duch stále napadán a urázen: průmyslem, chorobami, politikou, násilím, televizí, blbostí. A protože my nestáčíme ani verbálně odpovídat na útoky, sestávají kivalné události i dare-bácké akuity /knovish tricks - logické národní hymny/ neodhalený a neznašený, vrhí se, mění klima, a hory přestávají kroužit po skalinách. Katastrofa jako by nás posled předstíhala.

Přechádám nás. Kové postupy, kalemity, objednávky, úklady, správy, smlouvy a vynálezy upoutávají našebo ducha za místo, a sasy volně plýnou dál. Ačkoli je příčlověčně lehký, zahnutý a smíšený, blechetavý násé duch se za sprostými věci pozoruhodně omekává. Tak bojujeme proti nepříteli s opožděnou stranou. Čekáme, kaptíkáme, obnovu demokracie v zemích, kde padla, ačkoli ona se tam užívá mohoucího neživotu a my bychom včas měli počítat s nějakým prospěšným direktorem nebo kuriální soustavou s mocí odstupňovanou podle... Čeho? Kevína, je teprv čtvrtý dvacátého. Nebo já, když tu mluvíme o jednotlivci s jeho duchem, zda tu proti svému vydízení netřímk vlastní v překlých ~~kategorizacích~~^{jedinec} minulého století, kdy na tomto českém kilo o tři miliony lidí měl být společný pak činní třicetadvacet chybatel na každý čtvereční kilometr násého ducha!

Zpožděný duch se ovšem především všecky na neukutečné scéně, kde do nějho nezasáhne. Efekt je esteticky, cenu ~~zvídavosti~~, vysoká. Jenže duch nám prostě nezdouzi, vybráží naopak. K čemu byl? pěstován?

Když se minulého týdne zřítilo před kavárna Slávie kouzlo nebelek, řekl jsem se tam ovčák taky podívat. Už tam byly stroje, lidé, čluny. Už se napravovala katastrofa. A hledě na staveniště RD 1963 hned vede, pomyslel jsem si, jak při jistém nakopení kulturního bohatství dochází k ustrnlosti, kdy lidé dokáží - v příznivém případě za nepříznivých poměrů - už jenom právě udržovat a obsluhovat je. Nebyla by, napadlo mě, lepší opustit město a vyjít na čisté pole?

Daleko mi nepadlo, že zlodincové, intrikanti a burzidní určité myslí na svou věc docela, a znoučil se mě úkaz. Proč ne my? Protože my spolehlíme chrán svého ducha, založovaný ze staletí, kryjící hodnoty, jimiž nikdo a nic nemůže uškodit. Kdy jsem ale naposledy z něho vyšli, aby chom jako nazí malebce obešli okolní terén? Dálku stále a vytváře to správné, co učiní a víme. Kdy jsi rák, ptáli, naposledy učelal něco jiného?

Pole jsem, hledě z mostu do vody, pomyslel a skoro vypočítal, kdy a s jakým předstihem bylo zaseto na dnění události. Z toho musí být poučení! Kusíte hned, kdo to ještě nemá, začít zasévat svá semena příštích událostí, jež vykvetou, když vzplanou, rozklenou se či vytuechnou za desítku či stovku let. Jako se po vodě shora jistě zase blíží k mostu očklivá věc, tak jistě máme si na zábradlí dárve připravit těžký balvan a s odpovídajícím předstihem bystrého ducha svrhnout jej pak dolů.

/Prosinec 1982/